

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XXIII. ÉVFOLYAM, 1. (128.) SZÁM —

Kurunczi Ferenc

A felújított aradi Kultúrpalota épülete
(Kurunczi Ferenc felvétele)

A R A D
2019. február

KULTURÁLIS ARAD

A 2019-es Kölcsey-díjakat Hosszú Zoltán nyugalmazott szenátor és posztumusz Siska-Szabó Zoltán kapták (A képen özvegye)

Siska-Szabó Zoltán

Marosán Csaba színművész a kisfiával

Balta János könyvbemutatóján Bege Magdolna, Jámbor Gyula és a szerző

Balta János kötetének borítója

Ismét összegyűltünk a Jelen Ház nagytermében

Király András kötetének borítója

Horváth Levente bemutatja a kötetet. Az asztalnál a szerzők: Király András, Ujj János, Puskel Péter, Lehoczky Áttila, Muntean Tibor

Tartalom

Juhász Béla: <i>Magyar mosoly</i>	1
Alapítványi hírek	
<i>„Ápolni kell közösségünket!” – Rövid beszélgetés</i> <i>Kranowszky-Nagy Andreával</i>	2
Irodalom, művészet	
Bencze Mihály: <i>Versek</i>	3
Böszörményi Zoltán: <i>Szókratész is arra tanított</i>	4
Varga Melinda: <i>Versek</i>	4
Kurunczi Mária: <i>Hajléktalanok...</i>	5
Brittich Erzsébet: <i>Kétsorosok</i>	5
Szabó Péter: <i>Mozaik</i>	6
Petru M. Haş: <i>egy levél innen</i>	6
Dr. Perneki-Simonsits István: <i>Sorsom sorsunk</i>	6
Ódry Mária: <i>Február, február</i>	7
Nagy Gizella: <i>Versek</i>	7
Simpf Angelika: <i>Talán felolvadsz...</i>	8
Frideczky Katalin: <i>A becsületes megtaláló</i>	8
Nótáros Lajos: <i>Arad marad (III/7.)</i>	
<i>Az orosz kérdés</i>	10
Radnai István: <i>Agyvelő spirituszban</i>	12
Tatár Etelka: <i>Chicagói levél</i>	
<i>Elfelejtett évfordulók (1)</i>	13
Piroska Katalin: <i>Nagy Attila színművész emlékére</i>	15
Helytörténet	
Sarusi Mihály: <i>Szalbek-Iratos (2014–2018)</i>	17
Stefanov Titusz Sever Dan: <i>Az aradi turizmus rövid története (8.)</i>	20
Tudomány	
Makai Zoltán: <i>Gondolatok a Gaia-elméletről (1.)</i>	21
Memoár	
Szabó István: <i>Karácsony, vagy amit akartok...</i>	22
Zalevski Adrián: <i>Az ördögbőr dzseki</i>	24
Koreck Aladár: <i>Katonák vagyunk</i>	26
Nienstedt Kovács Ildikó: <i>Egy pohár tej</i>	27
Dr. Markovity Radmila: <i>Semmi és valami</i>	28
Hitélet	
Bátkai Sándor: <i>Türelem...</i>	29
Horváth Csaba: <i>A játék</i>	30
Útinapló	
Fitori Julianna: <i>Kirándulás Kappadókiába</i>	32
Egészség	
Dr. Vajda Sándor: <i>A 20. század csodája, a penicillin</i>	33
Keresztretjtvény	
Brittich Erzsébet: <i>A fájdalom festője</i>	35
Humor	
Kövér Péter: <i>Találkozás egy ellenőrrel, avagy megérezte a végemet</i>	36
Kocsik Krisztina: <i>Eljen!</i>	38
Csotó Nagy Mária: <i>Tó szelfi</i>	39
Grosz László: <i>Vénülő papucsferj</i> <i>Hóember-sztori</i>	40

MAGYAR MOSOLY

Miért dobban nagyobb a szívem az Örök Város egyik kolostor-szállodájának reggelizőjében, amikor három asztal felől is fülembé csengtek az ismerős szavak, a letagadhatatlan hanglejtéssel: magyarul?

Miért rezzenet egyet a kezemben a fényképezőgép a Colosseumban, amikor az a fiatal, szőke lány, egyik kezében a videokamerával, a másikban pedig mobiltelefonnal éppen haza üzent – ismerős nyelven: „Minden rendben, Róma gyönyörű, sokat gondolok rád...”?

Kellemes bizsergést éreztem zsigereimben a kis színházteremben, vigyázzállásban, miközben szóltak a hangfalakból Kölcsey megzenésített költeményének sorai: a magyar nemzet *Himnusa*. A magyar kultúra napját ünnepeltük Aradon.

Mesélem a mellettem ülő, ismerős úriembernek, hogy a hétvégén Rómába kirándultunk. Három napra. Ugyanis már azt is lehet. Hétvége az Örök Városban. Innen, Aradról. Nagyszerű!

Azt kérdi az úriember aggódással tekintetében: „És milyen most ott a migránshelyzet?”

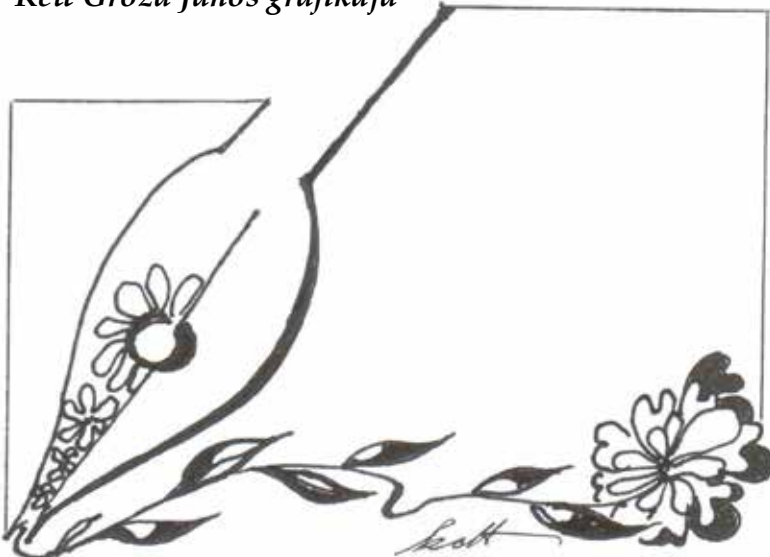
Megfogott. Nem tudtam abban a pillanatban választ adni.

Mondom aztán: „Őszintén szólva, nem tudom. Nem volt alkalmam tapasztalni. De láttam színes bőrű, szorgalmas takarítónőt a szállodában, ferdeszemű kiszolgálót a gyorsétteremben, sárga bőrű fagyaltárust a Trevi-kút melletti fagyizóban, 190 cm magas, bariton hangú, fekete biztonsági őrt a Szent Péter-bazilikában...” Migránsok... Meg románokkal is találkoztam, úton-útfélen.

Az ünnepség után koccintottunk. Vörösborral, fehérborral. Békében önmagunkkal, békében a világgal. Büszke, magyar mosollyal.

Juhász Béla

Kettő Groza János grafikája

„ÁPOLNI KELL KÖZÖSSÉGÜNKET!”

RÖVID BESZÉLGETÉS KRANOWSZKY-NAGY ANDREÁVAL,
AZ ARADI ALMA MATER ALAPÍTVÁNY ELNÖKÉVEL

– A Szövétnek az Aradi Alma Mater Alapítvány adja ki. Tavaly tavasszal tisztújítás volt, új kuratóriumot választottak, új elnök került az élére Kranowszky-Nagy Andrea személyében. Hogy kerültél kapcsolatba az alapítvánnyal, és hogy kerültél az élére?

– Leányom már első osztályos, s így szülőként kerültem kapcsolatba a Csiky Gergely Főgimnáziummal. Tagja lettem az iskola szülői bizottságának. Az akkori kuratóriumban megvolt a fiatalítási szándék, olyan személyeket akartak bevonni a munkába, akik hosszú távon oda tudnak állni az iskola mellé, és valamilyen szinten érdekeltek is ebben gyermekeiken keresztül.

– A fiatalos lelkesedés mellett mit terveztél változtatni, újat hozni?

– Egy kis ritmusváltást, kis lendületet akartam bevinni az Alma Mater életébe, illetve szeretném az alapítvány munkájával nem csupán a külföldre távozott, Aradhoz kötődő embereket megszólítani, hanem a jelenlegi diákok, a mostani fiatalság vagy akár a frissen végzettek tudatában is kicsit megerősíteni azt, hogy ápolnunk kell közösségünket. A magyar közösségnek az oktatáshoz kapcsolódó érzelmi húrjait szeretnénk megpendíteni, valamint tágitani a célcsoportot, és tudatosítani a megszólítottakban, hogy szükségünk van egymásra.

– Sikerült megvalósítani mindazt, amit 2018-ra terveztél?

– Úgy gondolom, hogy nagy százalékban sikerült megvalósítanunk azt, amit elterveztünk. Persze maradt egy-két dolog, amit még be lehetett volna lapátolni a zsákba... De semmi sincs elveszve... Sikerült elérni, hogy jó benyomást keltsünk mindenkiben, hogy senkinek se legyen hiányérzete.

– Mire vagy a legbüszkébb abból, amit létrehoztatok?

– Úgy gondolom, kialakult már az a kis vezetőség, amelyben jól működik a kommunikáció. Új ötletekkel jönnek a kuratórium tagjai, érződik, hogy új szelek fújnak. A fiatalok ötleteit ki szeretnénk bővíteni az idősebb korosztály tapasztalataival, véleményével.

– Felsorolnál pár konkrétumot a megvalósításokból?

– Sikerült teljes támogatást elnyerni a bentlakásunk számára, valamint új pályázatokat is beadtunk a Bethlen Gábor Alaphoz. Az egyik magában foglalja a Nemzedékek találkozó-ját, az egykori Véndiák-találkozót, a második a Szövétnek kiadását segítené. A harmadik a Génius-program, amely egy tehetséggondozó program az iskola kiemelkedő tehetségeinek a támogatására. Az elbírálás most van folyamatban.

– Azt hallottam, hogy változott a délutáni, tanítás utáni tevékenységek lebonyolítása is.

– Ma már nemcsak a kisiskolások vehetik igénybe a délutáni programot, hanem az 5–8. osztályosok is: fotókört és sakk-kört indítottunk, illetve gitároktatást vezettünk be. A kicsik aktívan részt vesznek személyiségfejlesztő programokban és angolnyelv-oktatásban. Ez köszönhető Böszörményi Zoltán nagylelkű támogatásának is. Felújítottuk a kosárlabda-oktatást. Továbbra is kiemelkedő jelentőségű iskolánk diákjai számára a néptánc-oktatás, és beindítottunk egy délutáni néptánc kört, ahova nemcsak az iskola diákjait, hanem minden felnőtt érdeklődőt szívesen várunk.

– Hogyan képzelitek el a jövőben a Szövétnek anyagi támogatását?

– Beadtunk egy pályázatot a Bethlen Gábor Alaphoz. Reményeink szerint ezt megnyerjük, és biztos alapokra tudjuk helyezni a lap kiadását. Sajnos, korlátozott ideig szól a pályázat. Továbbra is számítunk eddigi támogatóinkra, és köszönjük nekik az előfizetéseket, illetve a támogatásokat. Mindenképp meg szeretném említeni itt Erdélyi Ildikó nevét, aki a Kölni Alma Mater részéről jelentősen és aktívan támogatja a lapot. Azt sze-

retnénk, hogy az aradi alapítvány is segíthesse a *Szövétnek* további megjelenését. De nehogy azt gondolják az eddigi támogatók, hogy az ő segítségükre már nem lesz szükség!

– Mit kellene tennünk nekünk, a szerkesztőbizottság tagjainak, hogy még érdekesebb, hasznosabb olvasmányt tehessünk olvasóink asztalára?

– Szerintem érdemes lenne meghirdetni – akár az iskola lapjával, a *Csiky-Csukyval* közösen – riportok, esszék, szépirodalmi alkotások írására egy pályázatot, például diákok számára. Így talán jobban lehetne ösztönözni az ifjúságot az írásra, olvasásra.

– Milyen új tervekkel kezdte el a 2019-es évet az Alma Mater Alapítvány?

– Szeretnénk közönségtalálkozókat tartani a Csiky Tóth Árpád termében ismert személyekkel, művészekkel. Március másodikára tervezünk egy zenés találkozót Mező Misivel, a gyulai Magna Cum Laude együttes frontemberével, közösen

a belvárosi baptista gyülekezettel. A hasonló találkozók sok embert érdekelnek, és felhívják a figyelmet az iskolára. Emellett mindenképpen szeretnénk megnyerni a pályázatokat, idén ismét megrendezzük a Nemzedékek találkozóját, valamint meg szeretnénk növelni a bentlakásban lakó gyerekek számát, s ezáltal az iskola diáklétszámát.

– Hozzátennél-e még valamit?

– Azt szeretném, hogy az aradi magyarságnak igazán jelentős és komoly alapítványa, az Alma Mater Alapítvány szilárd, egyenes sínre kerüljön, és megállja a helyét mind adminisztratív, mind szellemi szempontból, akár nemzetközi szinten is bemutatkozhatson, felmutathassa eredményeit. Mindezt együtt szeretnénk elérni a kuratórium tagjaival, támogatóinkkal, minden jóakarátú személlyel, aki az aradi magyarságot, illetve a magyar oktatást támogatta és támogatni fogja továbbra is.

Lejegyezte: Juhász Béla

Irodalom, művészet

Bencze Mihály

VERSEK

FARSANGI SZABADSÁG

Harmat tükrében szarvas voltam, s füvekből
És mamutfenyők gyantájából gyúrtalak.
Farkasok szemében csinosodtál elvből,
S vad viharokból szabtal ruhát magadnak.

Könny helyett vadméhek méze folyt szemedből,
Amikor erdőtüzek nyaldosták bölcsőd.
S a villám néha kiűzött az erdőből,
Rónaság mocsarában sírt a teremtőd.

A mosoly véresre horzsolta hitedet,
Szamártövis és bogáncsok közt bujdosnál.
Világzsabadság, amit a tavasz hirdet,
Vadászpuskák tüzeiben egy árva nádszál.

Farsangkor eltűntél, kövek is hallgatnak
A sikolyok jeges útvesztői között.
Fájdalom csizmái egyre csak kopognak,
Idő pokolgépe fölöttünk körözött.

ABLAKOMON FORRÓ PÁRÁD

Tenyeremben világod bizsereg,
Szemem mögé örömként kerülve.
Gyémántkönnyként tenyeredbe pereg,
És porlik kőszíveden zenélve.

Fürdesz a tóban, elégsz a szóban,
Sóhajod sziklák moráján moha.
Lámpámban a sárgult idő robban,
Hattyú és holló szárnyán szállsz tova.

Még őrzi lelkem hűvös ablaka
A forró párád selymes bársonyát.
Hány fényévre van az az éjszaka,
Mikor itt hagytad szerelmünk rajzát?!

Bösörményi Zoltán

SZÓKRATÉSZ IS ARRA TANÍTOTT

Észérveket kerestem, de nem az igazságot,
mert az igazságot nem ismerem.
Szókratész arra tanított, mindent vitassunk meg,
de ne döntsük el, mi alkotja a lényegét,
azt sem, milyen szellemi teherrel megyünk haza,
mit kell kikövetkeztetnünk a kikövetkeztethetetlenből,
a megoldások melyikét fogadjuk el észérveink szerint.
A peripatetikusak is azzal biztattak,
kutakodjak, de sohase keressem a bizonyosságot.
Senki sem képes a változást a változás pillanatában
tetten érni, akkor minek aggódni azért,
ami megfoghatatlan és minduntalan
kisiklik figyelmem fókuszából.
Azzal bátorítottak, a legendák sem a tettenérés
frivol időtöredék-milliszekundumából táplálkoznak,
hanem a magányból, a szellem alkotásaiból,
abból, ami meg sem, vagy nem éppen úgy történt,
az életérzésből, a kinyomozhatatlanból,
a képzelet lüktető szívében megfogant játékból.
Azzal érveltek, a lélek tájait egyedül járja be mindenki,
miért lennék én a kivétel, a bizonyosság,
a keresetben a megtalált.

HIBAIGAZÍTÁS

A nyomda ördöge és az év végi hajrá okozta emberi fáradtság sajnálatos módon nyomot hagyott a 2018. decemberi *Szövétnék*-ben: a decemberi szám 5. oldala helyett az októberi szám 5. oldala került ismét olvasóink kezébe. A hibát igyekszünk jóvá tenni. A nyomda nevében elnézést kérünk.

(*Szövétnék*)

Varga Melinda

VERSEK

NULLA FOK, OKTÓBER

a szerelem
nullafokos tavat
átúszni októberben
fagyhalál nélkül.

ZUZMÓRA ÉS DÉR

zuzmóra és dér,
ősz levélpompa,
szellő a nyakszirt körül,
sárban tapicskolás
október végi estéken.

HALOTTAK NAPJA, ÉGI RÉSZ

ma résnyire marad a menny ajtaja.
ha sokat imádkozunk,
beférhetnek a kitaszított lelkek,
ha gyertyafény mellett gondolkodunk,
megtörik a sötétség páncélja,
ha nem engedjük el, nem lesz megnyugvásuk,
ha folyton szölongatjuk, a fájdalom kapar az ajtón,
élőnek nem lehet holt barátja,
de holtnak sem élő,
adj Urunk a szívünkbe csendes nyugalommat,
álmot, sűrűt, feloldozót, nagy havat,
búnkra téli fagytakarót.

Kurunczi Mária

HAJLÉKTALANOK...

A könyvtár első lépcsőjén lassan lépegetett lefelé, óvatosan körülnézve, ki látja. Körülnézett, hol van megfelelő üres hely, ahova leülhet és melegedhet. Hátán kopott hátitáská, koszos ruhája kilátszott a bordó nagykabát alól, ami valaha akár piros is lehetett.

Talált egy üres széket messze a ruhatártól, ahova nem láthatnak oda. A mellette lévő székre tette le hátizsákját, s az aljáig turkálni kezdett benne.

Előkerült egy darab zsemle, és egy kisebb darab sült kolbász. Már hideg volt, de a sztaniolpapírba csomagolt étet rátette a radiátorra. Míg az melegedett, egy borospalackot vett elő. Igaz, csak az alján volt már az üvegnek, de jó nagyot húzott belőle. Ez is melegíti.

Aztán megjött a társa. Levette ő is a hátizsákját.

– Nézd, mit találtam! – egy vékonyka dobozt vett elő. Praliné, mutatták itt-ott a szakadt papíron a betűk. Igazi csemege.

– De lejárt a szavatossága.

– Na és, akkor is csokoládé, és még jó – harapott bele óvatosan a nő.

A férfi nem vette el tőle, nem is kért belőle, hagyta, hogy élvezze a csemegét.

– Lassan karácsony lesz – törte meg a csendet a nő –, hol leszünk akkor?

– Ki tudja – morgott valamit a férfi. Itt biztosan nem, mert a könyvtárat bezárják. Most inkább az izgatta, megfelezz-e párjával a talált sült kolbászt, ami azóta már meg is melegedett a radiátoron. Milyen jó itt a könyvek illatával dúsított kisé sötét aulában. Valaha neki is rengeteg könyve volt. Ugyan hova lehettek?

Aztán más kezdte izgadni. Óvatosan beleharapott a kolbászba. A nő ráfigyelt.

– Mit eszel?

– Kolbászt, kérsz? – adta meg magát, rájött, csak meg kellene osztani az asszonnyal. Az nagyot nyelve nyúlt a letört falat után.

– Finom, hol találtad?

– Nem mindegy? – morgott durcásan a férfi, majd bekapta az utolsó falatot, ne kelljen még egy darabot adni belőle. Ezzel bevégezték az aznapi étkezést.

Aztán csendben ültek a radiátor előtt, levette kabátjukat. Nem nagyon szabad mozogniuk, mert ha észreveszi őket valaki, azonnal elzavarják.

A Dóm tornya hatot ütött, nemsokára zárnak. Azon tűnődtek összeborulva, innen hová is mennek?

Brittich Erzsébet

KÉTSOROSOK

NE VÁRD

ne várd mástól a boldogságot
magadban kell azt megtalálnod

TÚL KÖZEL

túl közel van hozzám a saját hibám
hogy észrevehessem s lássam tisztán

MIT TEGYEK

mit tegyek most tudom akárhogy csinálom
a fát mindenképpen magam alatt vágom

LAKATLAN SZIGET

lakatlan sziget ez egy külön világ
itt én vagyok a rabszolga és én a király

Szabó Péter

MOZAIK

hó hull
puha pelyhek tétova röpte
rajztáblám nézem míg kísérsz
színekbe öntöm megfontolt pillanataink
örömünk
mint emlékeim bontom
zárom a teret
létem
szerelmem
játékom
végtelen mozgás már minden
asszony arcával néz a táj
míg formál
bennem dobog az Egész

Petru M. Haș

EGY LEVÉL INNEN

nagyszüleim madarak,
melyek még repülnek.
Bill, ahogy
a telefonban mondtam,
ő is madár... az
a benyomásom, hogy én is az
vagyok, madár, amely,
ahelyett hogy dalolna,
zuhog éjjel-nappal
vagy károg... vagy
mit csinál...

Ám emelj egyszer fel a
magasba,
és engedj el onnan...

Fordította: Regéczy Szabina Perle

Dr. Perneki-Simonsits István

SORSOM SORSUNK

Én itt születtem, e bajjal tépett tájon.
Sorsunk fölött egy határ átfutott,
most Stefánnak mondják az Istvánt,
de jó anyám még magyarul imádkozott.

Én megtanultam zokogni e tájon,
de a magyarnak sírni nem szabad.
Csak csúfolt lelke könnyezhet csendben,
de a könny szájalmat a sorsban nem fakaszt.

Mi itt tanultunk szeretni, túrni, remélni,
az embernek gyógyír a remény.
Mint zsenge gyermek dogmaként hittük,
itt szabad élet lesz és testvériség.

Kamaszként éltük az első kétségeket,
mikor ötvenhat ősze tavaszként tüntetett.
Odaát vihar, nálunk csak enyhe szellő,
ordas hatalomnak orkánnal egyenlő.

A kétségek lassan bizonyossá lettek,
hiába mutatta az elnyomó a szépet.
Janus-arcát nem tudta leplezni,
a poklot akarta mennyországnak tenni.

A szálló idővel mi is kétarcúvá lettünk.
Egyet mondtunk, s mást cselekedtünk,
ám lelkünk mélyén még pislákol a fény,
változást vártunk, s mindenki remélt.

Decemberi vihar volt, s hozott új reményt,
felettünk kigyúlt egy új csillagösvény.
Az álmod, sajnos ismét nem töltötte ki tartalom,
szélmalom harc az, mit létünkért folytatunk.

Az évek visszafordíthatatlanul telnek,
mi fiatalodni most már sohasem fogunk.
Még sápadt napfény élteti az alkonyt,
de lehet, hogy nekünk már nem gyúlnak csillagok.

Arad, 2000. július 1.

Ódry Mária

FEBRUÁR, FEBRUÁR

Február, február,
tél vége, tavasz vár,
csöpög már az ereszt,
tél foga nem ereszt.

Néhány nap, s március
tavaszi szelet hoz,
bomlik már néhány rügy,
mosolyra jó ürügy.

Nevet a napsugár,
melegszik a bogár,
nyers kövön megpihen,
a tavasz már ilyen!

Győzött a hóvirág,
kibújt és fejet ráz.
Láthatod, ez igaz,
– közeleg a tavasz!

Ódry Mária akvarellje

Nagy Gizella

VERSEK

PUSZTULÁS

Szalmaszálak, pihetollak
a vad szélben kavarognak.
Apró gallyak, kóbor túske:
édes otthon hűlt emléke.

Hová lettél, puha fészek?
Ki őrzi a melegséged?
Fa alatt a holt fióka
már örök álmát alussza.

SZÜLETÉSNAP (1)

Születésnap tortával,
rajta égő gyertyákkal.
Száll a színes konfetti,
nagyon boldog mindenki.

SZÜLETÉSNAP (2)

Születésnap egyedül.
A szobában mély csend ül.
Nincs gyertya, se barátok,
társad csak a magányod.

*Kett Groza János
grafikája*

PIHETOLLAK A CSIKYBÓL

Simpf Angelika

TALÁN FELOLVADSZ...

Szemcsés levegő süvít közben
Dermesztő némaságot, a köd
Eltakarja kérdő szemeimet,
Melyek emlékezve könnyörögnek,
megigéznék. Hideg vagy.

Nevetek, a tó felszíne csipkés,
Hamvas virágok nyílnak, de egy rés
Utat enged a poshadásnak.
A mélyben kavargó fájdalmak
megragadnak. Hideg vagy.

Rücskös, sovány ágaim ma
Feléd hajlanak, s karcolnak.
Súlyod nyomja e karokat,
Földig hunyászkodnak,
magasztalnak. Hideg vagy.

Könnyeimen csillan a fény,
Úgy, mint a kés peremén.
Éles csapokként meredeznek,
Az égből hullanak elébed,
marasztalnak. Hideg vagy.

Gyalogos talpad alatt ropog a hó.
Elengedtelek, látom, most közeledsz,
De az illúzió szertefoszlik, csak
Egyszer éreztelek, délibáb csalt meg.
Oh, ha ilyen hideg vagy, hol rád süt a
Nap, ott csókollak. Talán felolvadsz.

Frideczky Katalin

A BECSÜLETES MEGTALÁLÓ

Megloptak a hatoson. Olyan gyorsan történt, hogy a villamos még ki sem gördült a megállóból, ahol felszálltam. A táskám nyitva, a lépcsőn két vigyorgó suhanc áll, leugrásra készen.

– Mit vettetek el? Azonnal adjátok vissza! – kiáltok rájuk feldúltan.

Se nekem, se a többi utasnak nem volt annyi lélekjelenléte, hogy megfogja a tolvajokat.

Azok az indulás pillanatában leléptek, az ajtó becsukódott. Ezt követően utastársaim együtt érzően nézték, ahogy ellenőrzöm, megvannak-e az irataim, a pénztárcám.

Mindenkinek azonnal megjött a hangja, s előadták kis történeteiket a tárgyban.

A pénztárcám nem hiányzott, némileg megnyugodtam. Később vettem észre, hogy eltűnt viszont az újonnan csináltatott méregdrága szemüvegem, ami kemény tokban volt, nyilván azt tapintották pénztárcáinak. A kulcscsomómat valaki a padlón fedezte föl, ez is megvolt tehát. Örülhettem, hogy ennyivel megúsztam.

Másnap a munkahelyemen a portás megkérdi:

– Hol a személyid, Katika?

Nézem, keresem, hát nincs!

– Mert itt volt tegnap egy szakadt öregember, téged keresett. Azt mondta, megtalálta a személyidet egy kukában, de csak neked személyesen adja át. Biztos jutalmat vár érte!

Szorongó szívvel megyek haza, minden rosszra felkészülve.

Férjem, kissé kapatosan, sugárzó arccal fogad.

– Képzeld, anyuska, itt van egy drága ember, visszahozta a személyidet meg a szemüvegedet!

Bemegyek. A szobában terített asztal, felbontott üveg bor. Ott az öreg. Rátámadok.

– Hogy kerültek ezek magához?

Férjem csitít.

– Miért kiabálsz vele? Meg kell köszönni, hogy visszahozta! Látod, vannak még becsületes emberek!

Megszólal az öreg is.

– A kukában találtam. Szegény ember vagyok, vénségemre ide jutottam, guberálok.

Kezembe veszem a személyit, a szemüvegto-
kot. Szennyeződésnek semmi nyoma.

– Nem a kukában találta ezt maga, hanem a zsebes haverjai adták magának, hogy pénzt csaljon ki tőlünk. Jól összedolgoznak, mondhatom!

– Száradjon el a kezem, ha egy szó is igaz abból, amit mond, úgy éljek! Becsületes ember vagyok én, most jöttem a börtönből! Ha nem hiszi, nézze meg! – mondja, és egy papírt lobogtat felém.

Nézem – szabályos szabadulólevél. Meg kéne jegyezni a nevét, személyleírást adni, és kihívni a rendőrséget – villan át rajtam.

– És mért volt elítélve? – kérdezi a férjem.

– Elkaptak az ABC-ben. De én csak dezodor-
ra megyek, meg szálámira, mást soha! – feleli az
öreg.

Férjem, aki nem magyar, s ennélfogva a naivitá-
sig jóhiszemű, előzékenyen végigvezeti a lakáson
az öreget, s közben mutogat:

– Nézze, ha el akar lopni valamit, csak tessék! Itt
tartjuk az aranyat, ott a takarékkönyvet!

Vasvillaszemeket meresztek rá, de a két férfi
láthatóan nagy egyetértésben van. Engem tökéle-
tesen kiközösítettek.

– Dehogy lopok én maguktól, hiszen maguk is
csórók, látom én! Hanem a múltkor, az a doktor-
nő, az igen! Koloniál bútor, meg minden! Hogy az
milyen hálás volt! Ezer forintot adott, meg vacso-
rát is! Alig akart elereszteni!

A férjem nyilván nem akar lemaradni: húst,
krumplit, savanyúságot tálal az öreg elé.

Az csak nyámmog a fogatlan szájával, s a drága
pecsenyét megcsócsálva visszaköpi a tányérra.

– Nincs nekem fogam, nem tudom én ezt meg-
rágni. Valami leves nincsen?

– Asszony, ki a konyhába! Főzz levest! – hang-
zik el a vezényszó férjem szájából.

A dolog élet vesztí, s kezd egyre bizarrabbá
válni. Megadom magam, s bénultan engedelmes-
kedem. Percek alatt összeütöm a levest, viszem
be. Micsoda helyzet! Még jó, hogy a gyerek nincs
ittthon! Istenkém, mit csináljak? Ez az öreg jól kö-
rülnezt nálunk, aztán leadja a drótot a bandának, s
egy szép napon elvágott torokkal ébredünk!

Az öreg megsejthette baljós gondolataimat.
Cinkosan összekacsint a férjemmel.

– Maga jó ember, de az asszonynak a szeme se
áll jól, nem jó asszony ez!

A nemjóját, még szemtelenkedik is!

Férjem itatja az öreget, magától sem sajnálja.
Benne vagyok a pácban nyakig, én itt senkire nem
számíthatok!

Kióvakodom az előszobába, s gyorsan felhívom
a bátyámat, jöjjön gyorsan, térítse észre a férjemet,
s dobjuk ki valahogy a becsületes megtalálót.

A két férfi ezalatt a fürdőszobában matat. Öt
perc múlva kijön az öreg, megborotválkozva, il-
latosan. Férjem unszolja, fürödjön is meg! Engem
majd' szétvet a méreg, s számolom a percekét, mi-
kor ér már ide a testvérem. Az öreg egyre jobban
elszemtelenedik.

– Hanem... meghálnék itt maguknál! Amúgy a
bokorban szoktam, de hideg van már odakint!

Férjem érzi, hogy ehhez már az én engedélyem
is kéne. Kérdőn és biztatóan hunyorgat felém.

– Na, azt már nem! – csattanok fel, és tuszkolom
ki az öreget. – Ha nem takarodik azonnal, hívom
a rendőrséget!

Férjem látja, hogy komoly a helyzet, gyűrt szá-
zasok kötegét nyomja az öreg markába, s útnak
ereszti, Isten nevében.

Végre! Kimerülten rogyok le egy fotelbe, s
pityókos férjemmel próbálom megértetni, hogy
mi is történt, és történhet még!

Férjem, a jóság delíriumában ügyet sem vet
rám, s az időközben befutott testvér is feladat hí-
ján távozik.

Másnap nevetve meséli, hogy ugyanazon a
HÉV-en utazott az öreggel, aki éppen neki hen-
cegett.

– Hej, a jó életbe, de jó dolgom volt az este! Et-
tem is, ittam is, pénzt is adtak, ide máskor is el-
jövök!

ARAD MARAD (III/7.)

P. S. kétségbeesett és pontatlan visszaemlékezése önmagára és viselt dolgaira.

Közreadja N. L.

HARMADIK SZAKASZ

AZ OROSZ KÉRDÉS

Mire visszatértem, Odesszában nagyot változott a hangulat.

Ekkor már senki sem reménykedett, mindenki számára világos lett, hogy az oroszok nemsokára itt lesznek. Hogy mikor, nem lehet tudni, viszont mindenki azt beszélte, hogy Sztálingrádnál a román hadsereg lényegében megsemmisült, ezért aztán átcsoportosítások lesznek, nagyon sokunk számára vége lesz a szép békeidőknek, a konyakozásoknak a Doinában.

Első utam, másnap, ahogy megérkeztem, éppen azért, vagy ki tudja, miért, oda vezetett. Két hetet sem voltam távol, mégis szembetűnő volt a változás. Alig volt egyenruhás a teremben, az asztaloknál olyanok is ültek, akiket sohasem láttam ott, arról már nem is beszélve, hogy nem is úgy néztek ki, mint a törzsvendégek.

Épp ezért lepődtem meg módfelett, amikor két ismeretlen férfi ült le az asztalomhoz, anélkül hogy engedélyemet kérték volna. Nem úgy voltak öltözve, mint eddigi ismerőseim, mintha egyenruhában, valamilyen láthatatlan egyenruhában lettek volna, a szavuk is olyan volt, amikor az egyik megszólalt románul, érezhetően küszködve a nyelvvel: Igor küldött, hogy beszéljünk magával. Nem szóltam, néztem rájuk, és volt egy olyan érzésem, hogy jobb, ha nem is szólok, majd csak kiderül, minek köszönhetem az érdeklődésüket. Akar beszélni magával, de csak magával, ezért egyedül kell jönnie. Itt a cím, ezt majdnem németül mondta: adressen. Hétre legyen ott.

Ami a legfurcsább volt, hogy a cím nem mesze volt a román parancsnokságtól, egy félreeső utcában. Alacsony egyemeletes ház volt, közepén boltíves kapubejáróval. Hasonlított valamelyest azokra az aradi régi házakra, amelyek még a XIX. század elején épültek. Ahogy megálltam, már nyílt is az ajtó, vártak, ez nem volt kétséges, egy apró öregasszony tessékelt hátra az udvarba, mutatva a jobb szárnyon lévő nagyobb ajtót. Ahogy beléptem, szemben találtam magam Szvetlanával, várt ő is, ezen sem kellett sokat töprengenem, s az alig megvilágított szoba félhomályában, a fal melletti asztal mellett ülve, Igor is felismertem. Ott

volt az asztalnál az a két ember is, aki ideinvitált. Bólogattak, ahogy megláttak, Igor széles mosollyal üdvözölt, aztán Szvetlana felé intett. Gyere, mondta ő, elmondom, miről van szó.

Átmentünk a másik szobába, amely kisebb volt és otthonosabb. Ahogy beléptünk, megfogta mindkét kezem, és lehúzott az ajtó mögött alig észrevehető kanapéra. Olyan volt, mint Csehovban. Vártam a kérdéseket... vagy inkább a válaszokat, hirtelen nem is tudtam. Hogy volt? – kezdte kacéran Szvetlana, s mivel nem válaszoltam rögtön, folytatta: megtaláltad álmaid nőjét. Elnevettem magam. Biztosan nem tudott semmiről, mégis úgy tett, mint általában a nők, olvasott bennem, mint nyitott könyvben. Meg, mondtam, de nem álmaimból, ott volt, ahol hagytam. És nem hiányoztam? Egy kicsit sem? – tette rögtön hozzá, amint észrevette, hogy esetleg nem találom meg hirtelen a helyes választ.

Úgy döntöttem, legjobb a tárgyra térni, ezért egy ismétléssel válaszoltam. Az első hangosabb és kevésbé volt meggyőző, mint a második: De, de mondd inkább, mi ez az egész? Nem hagyta abba a mosolygást, ellenkezőleg, rögtön leleplezett: Jó, nem akarsz erről beszélni, megértem. Nem nagy ügy, de lehet, neked az életet jelenti. Néztem rá mereven, próbáltam előrelátni a folytatást. Semmi sem jutott az eszembe.

Akkor Szvetlana elengedte a kezemet, látványosan hátradőlt, és így mondta hangsúlyos méltósággal: Át fogunk helyezni! Aztán, mivel valószínűleg rádöbbsent, hogy nem tudom, miről beszél, hozzátette: Ha te is akarod. Valami kezdett derengni. Éppen ezért visszafogtam magam, mintha egészen természetesnek venném a helyzetet, megkérdeztem egészen nyugodtan: Hova? Felnevetett: Mondtam nekik, nem lesz veled gond, a látszat csal, nem vagy már kisfiú, van magadhoz való eszed. Láthatóan élvezte a helyzetet, azt, hogy igaza van, és hogy én úgy teszek, mintha érteném. Tehát, kezdte, komolyra fordítva a szót, elintézzük, hogy áthelyezzenek Iași-ba. Itt már úgysem maradtok sokáig, persze Iași-ban sem, de ott még hasznát veheted, hogy itt jó fiú

voltál. Semmi különös: elviszel egy csomagot, felkeresel valakit, és ezzel vége. Egészen pontosan, ha bízol bennem, akkor majd tőle megkapod a további utasításokat.

Ennyi, mondtam én magam elé. Igen, válaszolt gyorsan, sajnálom, hogy elmész, de hidd el, jobb lesz így neked. És mikor? – kérdeztem vissza, rádöbbenve, hogy valami olyanba kerültem, ami akár végzetes is lehet, ha nem vagyok óvatos. Nem áltattam magam, volt némi tapasztalatom a konspiratív munkában, nem is féltem különösen, arról már nem is beszélve, hogy nem voltak illúzióim a háború kimenetelét illetően, most, hogy az amerikaiak beindultak Afrikában, idő kérdése, mikor roppan össze a német hadsereg. Mellesleg, nemcsak én gondolkoztam így, az odesszai román vezetés sem állt már haptákban a németek előtt, a zsidó deportálások megszűntek, mi több, egyre több zsidó munkás és kereskedő kapott megbízásokat a hadseregtől. Ahogy hallottam, már a törzskar ellátását is egy jó nevű zsidó beszállítóra bízta.

És mikor? – kérdeztem még egyszer. Hamarosan, pár nap, legfeljebb egy hét. Igort könnyű volt meggyőzőm, de vártunk, hogy mit szólna. És ha visszautasítottam volna? – néztem rá hirtelen megvilágosodásban, aztán már meg is bántam, de késő volt. Azt nem tudom, nézett félre Szvetlana, és ezzel el is mondott mindent. Gyere, fogta meg újra a kezem, erre iszunk. Visszamentünk a nagy szobába, ahol a többiek, Igorral a központban, már egészen jó hangulatba kerültek, nem is kérdeztek semmit, gondolom, Szvetlana arckifejezéséből levonták a megfelelő következtetéseket, nyújtották kezeiket felém, ölelésre, kézfogásra, aztán, amikor közéjük ültem, széles vigyorral közölték velem, hogy haraso meg dabre, és már emelték is a poharakat. Valami vodkaféle lehetett, de akármi lehetett volna, fölhajtottam, mint akinek most már nem számít semmi. Nem telt el három nap se, amikor reggel hívtak az őrnagyhoz, aki rám sem nézve, röviden és velősen kifejtette, hogy, mivel remekül teljesítettem a rám bízott feladatot, és

úgy tűnik, kisujjamban van a villamossínek szállításának technológiája, egy szállítmánnyal Iaşi-ba megyek, és ott is maradok, amíg szükség van rám. Lelépni, rivallt aztán rám, a törzs mindent elmagyaráz. Nem volt mit, pontosan tudtam, innen mit kell már tenni, az sem feszélyezett, hogy az őrnagy ilyen nyersen adta tudomásomra, mit gondol rólam és az egész misszióról.

Este Szvetlanával színházba mentünk, Csehovot néztünk románul, átadtam magam az élvezeteknek, elvégre egyszer élünk, akkor sem tudjuk, meddig. Színház után a Doinába mentünk, érdekes módon szinte üres volt, nem találkoztunk ismerőssel. Tudod, mondta Szvetlana vacsora közben, ha biztos lennék a dolgok alakulásában, nem engednék el. Hát, mit csinálnál? – kérdeztem vissza a kanállal a szám előtt. Itt tartanálak magam mellett. Igornak is tetszel, meg a többieknek is, mikor megjönnek a mieink, itt maradhatnál, úgy eltüntetnénk, mintha nem is léteztél volna, aztán lenne, aminek lennie kell. Nem szóltam, kanalaztam tovább a szoljankát, gondoltam, bármit mondanék, a semmibe hullna.

Tudom, hogy nem hiszel bennem, azt is, hogy valaki vár ott, mégis magamnál tartanálak. Pedig nem vagy egy nagy szám, legalábbis ránézésre nem, meg aztán idegen is vagy, de én mégis itt tartanálak magam mellett. Nem is tudom, miért.

A tányérba tettem a kanalat, és akkor ránéztem. Nem szóltam semmit, csak néztem rá, és megpróbáltam mosolyogni. Valahogy úgy, mintha megköszönném azt, amit mondott, hogy érezze, értem, legalábbis azt hiszem, és hogy nekem is fáj. Nem tudom egészen pontosan, mi, ki tudja azt egészen pontosan, de fáj és mindig fájni fog, ha visszagondolok rá.

Jó, mondta, ahogy nézett vissza rám, most itt befejezzük, és elmegyünk oda, ahol csak mi ketten leszünk egész éjszaka. Iszunk és mesélünk, elmondjuk, milyen lenne, ha nem kellene elválni, milyen lenne, ha nem lenne háború, milyen lenne, ha még egyszer találkozoznánk.

Kett Groza János
grafikája

AGYVELŐ SPIRITUSZBAN

A Gondolatrendőrség akciócsoportha megérkezett. A speciális szűrőbuszból az ápoló kitolja a makadámra a hordágyat. Két bőrkabátos lépked mellette a villa kapujához. Egyenesen az alagsor felé indulnak, melynek lejárata a kert felől nyílik. A Média- és Profit Párt helyiségébe a széles lépcsőn kell feljutni. Hangtalanul mennek el előtte, nem szabad tudnia az elnökségnek, nem szabad megtudni, hogy itt jártak. Ez rítus, pedig maga az elnök értesítette őket. Tudta, hogy az ellenség keze mindig beteszi a lábát!

A busz a nem létező metró alagútjában közlekedik, a nép ne is lássa, hogy van ilyen. Mindent titokban! Ez a testület jelszava.

A hordágyra szerelt miniatűr petcété a nemzetközi műhold felé irányuló antennáján keresztül kapja az energiát. Ahová a karokat és lábakat rögzítik, nedvességmérőt építettek. A hormonszint meghatározása döntő. A női hormonok jelenlétét az autóbuszok, villamosok és tehervagonok kapaszkodóin azonnal észleli. Csak a férfiak jönnek számításba a riasztásnál. A nők számára – akik egyre számosabban vannak – bonyolultabb be rendezések szükségesek. A nők a magamutogatás mellett is rejtőzködébbek.

A férfiak hiúsághormonja és a küldetéstudat kipárolgása könnyen testen és tetten érhető.

Behatolnak a rendetlen helyiségbe, amely mosókonyhaként funkcionált az ókorban. A rendetlenül széthajigált felső- és alsóruházat árulkodik. A nő- és érzelemkereső kutya nem jelez. A farkát csóválja. A nőt kilométerekről kiszagolja, bár kasztrálták. De az érzelmek helyét a bőrkabátok műszereinek kell megkeresnie. Erre szolgál a beszéd- és írásfelismerő, amely egy elektródot bocsát a homloklebeny alá.

A fúró villámgyorsan átüti a legkeményebb ellenzéki koponyákat is. A készüléket a kalifátus központjában tesztelték – biztosra megy.

Az első kísérleti példányt a kártyaszennvedély és komputerimádat kipárolgásai megtevesztették,

ezért közvetlenül az agyba fecskendezik a bénítót, és alacsony rezgésszámú kisülést is hoznak létre.

Hatvanhétezer-nyolcszázegy! – kiált rá a révületben heverésző egyénre a volumentat. Nehezen tápázkodik fel. Ahhoz az alfajhoz tartozik, amely a rohadt almát undorítónak tartja, és helyette almabort és ánizspálinkát szürcsöl. Loncsos haja bizonyítja, hogy fajfenntartáshoz ritkán jut. Néha egy-egy példány leveti nála a kék harisnyanadrágját, amelyen ilyenkor lefut a szem. A kutya nem fog szagot. Kétségtelen, hogy az álmodozás minősített esete forog fenn.

A kert acélvirágait sem szereti fényesíttetni, már egészen patinásak.

A tenyér izzad – jelenti a beszédfelismerőnek a szakorvos. Testi bajokkal immár nem is foglalkoznak. A Párt csak a gondolatcsírákkal foglalkozik. Kékcédulákat, amelyek a kékharisnyákat pótolják, és a kiválasztást, valamint a választást serkentik szavazáskor, csak a semlegesek kapnak. A petekeltetőben a bőrszín-meghatározó fény elvégzi a szükséges műveletet. Mirigyek sem kellene. A heréket kiirtják. Egyes kísérleti példányokat még az eredeti lombikprogramban teszteltek, de selejteknek bizonyultak.

Hatvanhétezer-nyolcszázegy megkérdezné, mit követett el.

Kuss! – a válasz, a beszédgenerátor elvörösödik, szeme villámokat szór.

Tudta, hogy tettes, hogy vérzsír szintjében megtalálják a bizonyítékot, és a visszaesők börtönébe viszik. Szeretné a régi celláját, ahol legutóbb versét körmével a falba kaparta. Nehéz munka, a cellák fala az újtechnológiában be nem vált kemény anyagokból készül. Rájött, ha a vérével írja, könnyebben eltávolítható.

A női bokákat, viragszirmokat és naplementét hamar megtalálták. A havat és a jégvirágot – mivel az üzemi hőmérséklettel nem kompatibilis – egy darabig titokban tartotta. Három éjszakán át nem hagyták aludni, félóránként homokzsákok

ejtettek a fejére, mindhiába. Aztán elájult vagy elaludt, testét vastagon elborította a kiáradó izzadság, a lebukás biztos jele.

Aki a nők bokájára izgul, másodlagos nemi szerveire gondolni sem mer, tartózkodóan szólítja meg imádata tárgyát, különösen veszélyes.

Az érthetetlen posztmoderneket egy kellemesebb cellába szokták terelni, ahonnan időről időre ki lehet szökni, hogy néhány obszcén és trágár kifejezéssel könnyítsenek magukon, mielőtt visszahozzák őket. Mindezt tudja a műholdak számítógép vezérelte világfőnöke, áldassék az ő neve! A Párt valami elegyet állított elő a brosúrákból és szent könyvekből, amelyeket alkotmányának neveztek el. Ezerkilencszázötvenkettes kódnapóleon volt a minta és néhány papirusztekercsből kölcsönzött vendégszöveg.

A képűség a falra vetítette az újabb bűnösök nevét. A lecsupaszított és oszlopoktól mentesített fal az egykori múzeum része.

Hatvanhétezer-nyolcszázegyvet a többi hatvanhétezer-nyolcszázzal ez elé a fal elé állították, és lézerrel kezelték. A rabok ezt kivégzésnek nevezték.

Ezután a gondolatrendőrség kiemelte az utcaseprőket és gyárigazgatókat. Egyik társaságot jobbra, a gyárigazgatókat – tornasorba állítva – balra.

Hatvanhétezer-nyolcszázegy egyetlen pillantást vetett a városligeti tó kiszáradt medrére. A sírt, hol nemzet süllýed el – mormolta magában, de a lábperce azonnal jelzett. Kiemelték az utcaseprők közül, és a csatornatisztítókhoz osztották be, az érinthetetlenek kasztjába.

Téved, aki a pártvezérekről hiszi azt, hogy érinthetetlenek.

Tatár Etelka

CHICAGÓI LEVÉL

ELFELEJTETT ÉVFORDULÓK (1)

Ebben az évben az emlékezést a filmművészetel kezdem. 1939-ben került a közönség elé az Oscar-díjas *Elfújta a szél* című produkció. Maximális nézettség, óriási kasszasiker, nagyszerű szereposztás, felejthetetlen tablók. A színpad mögött viszont számos tragédia, buktató... na meg szaftos pletykák.

A film alapjául Margaret Mitchell világhírű regénye szolgált, amely az amerikai polgárháborúról szól nem éppen jenki szemmel. A 25 éves író az Atlanta Journal Sunday Magazine munkatársa volt, amikor a legnagyobb titokban megírta a 63 fejezetből álló könyvet. Még legjobb barátai is csak arról értesültek, hogy szándékában áll egy könyvet írni, pedig ekkor már kiadóhoz fordult. Anekdotaszerű a történet, amely szerint már a végső simításokat végezte, amikor valaki hirtelen meglátogatta, s másra nem lévén ideje, a szőnyeg alá dugta, „söpörte” a kéziratot. A Macmillan kiadó megjelentette, és óriási volt a siker... David O. Selznick producer 1936-ban megvette a megfilmesítés jogát, akkor elképzelhetetlen összegért,

ötvenezer dollárért, pedig el sem olvasta a könyvet, csak hallott a sikeréről.

Az író nem sokáig sütkérezhetett a siker fényében, mert 1949-ben, ez egy szomorú évforduló, tragikus autóbalesetben elhunyt.

A filmnek lényegében három rendezője volt. Első a sorban Cukor György, aki mindössze 19 napot dolgozott a filmen, de elbocsájtották, mert túl lassan dolgozott, bár a szereplők nagyon szerették az ő felfogását. Mások szerint viszont a férfi főszereplő jelentette a gondot, Clark Gable, akinek derogált Cukor szexuális érdeklődése, ami akkoriban ferde hajlamnak számított. Clark Gable nem is nagyon akarta vállalni a film főszerepét, de pont valófélben volt, s így szüksége volt a gázsira, ami nem volt kis összeg, 125 ezer dollár – jelzem, ma sem kevés –, és vegyük számításba, hogy ezért csupán 71 napot dolgozott. Ezzel szemben a női főszereplő csak 25 ezret kapott, és ezért 125 napot forgatott.

De Gable-lel egyéb problémák is voltak. Bár a vásznon nagyon jól mutatott, és bolondultak érte

a nők, de aki ismerte, nem szívesen került a közelébe, mert fog-, azaz íny-problémái voltak, és büdös volt a szája. Ennek ellenszere volt a sok cigaretta, napi három csomag.

De ne szaladjunk előre, mert még csak a rendezőknél tartottunk. A második a sorban Victor Fleming, aki az *Oz, a nagy varázsló* forgatása után jött át. Ő végezte a munka oroszlánrészét, 93 napot dolgozott a filmen, de a végén idegösszeroppanást kapott, ki kellett szállnia a forgatásból. A filmet tulajdonképpen 24 nap után Sam Wood fejezte be.

A főszereplőről, Clark Gable-ről már szoltam, de lássuk a női főszereplőt, Scarlett O'Hara megtestesítőjét. Közel száz filmszínésznő jelent meg a válogatáson. Végül az angol színpadi színésznő, Vivien Leigh lett a kiválasztott. Maga a művésznő sem volt egy könnyű eset, elég hisztisnek bizonyult, ő is elszívta a napi 4 csomag cigit. Bár a külseje ideális volt, nem felelt meg londoni brit akcentusa, hiszen itt egy déli hölgyről volt szó. És még ez sem volt elég, mert közben a floridai Egyesült Konföderációs Leányegylet is tiltakozott személye ellen, elsősorban azért, mert nem volt amerikai. De amikor Katharine Hepburnt akarták helyébe hozni, felfokozódott a tiltakozás, a Dél megszenteltségtelenítéséről beszéltek, hiszen ő jenki volt.

Jelenet az *Elfújta a szél* filmből

De a szereposztással maguk a színészek sem voltak mindig megelégedve. Például az Ashley Wilkest alakító Howard elsősorban önmagával nem volt megelégedve. Negyvenes éveiben járó, sármos, csinos férfi volt, nem tartotta magát elég fiatalnak a szerephez. Feszélyezte a hosszadalmas kikészítés, ami a szerepének megfelelően megfiatalította.

Annak a kornak megfelelően baj volt a színes bőrű színészekkel is, azaz nem velük személyesen, hanem a szegregációval. Például külön illemhely illette a fehéreket és a színes bőrűeket. Ez ellen Clark Gable fel is szólalt. A premierről nem is beszélve, ahol a színpadon ugyan megjelenhettek, de a nézők soraiba nem ülhettek le.

Ennek ellenére Hattie McDaniel történelmet írt alakításával, hiszen az amerikai filmtörténetben ő az első afroamerikai, aki Oscar-díjat kapott filmbeli alakításáért.

De maga a forgatókönyv megírása sem ment simán. Az első próbálkozás Sidney Howardtól származik, de ezt túl hosszúnak tartották. Ő lényegében két évig dolgozott ezen a változaton. Majd egy írói csoport készítette el a megfelelő verziót. A legenda szerint a türelmetlen producer egyszer négy napra bezárta őket egy szobába azzal fenyegetve, hogy addig nem engedi ki őket, amíg nincs eredmény. Az első eredmény egy nagy sikerű vígjáték lett, de végül a megfelelő forgatókönyv is elkészült.

Számos jelenet forgatása körül is akadtak problémák. Az egyik legismertebb probléma az atlantai tűz felvétele. Ebben az időben Culver Cityben elég kicsi volt a stúdió, s a hatalmas tüzet megelevenítendő, minden fölös díszletet feltűzeltek, ami aggodalmat keltett a stúdió szomszédaiban, akik a tűz elterjedésétől féltek.

Aztán ott van a híres föderalista sebesült jelenet, ahova a rendező 2500 statisztát kért, de csak ezeröttszázat kapott, a többi bábukkal kellett pótolnia. És a híres naplemente jelenet, amelyben Scarlett és édesapja áll. Nem a valóságból lesték el, festett tablókkal hívták életre.

A bemutató aztán végképp felborzolta az amerikai kedélyeket. Több száz néző jelent meg az atlantai premieren. Olyan hírességek is, mint a Rockefellerek és J. P. Morgan, az egykori konföderációs államok kormányzói is. Georgia állam kormányzója szabadnappá nyilvánította az esemény napját.

(folyt. köv.)

NAGY ATTILA SZÍNműVÉSZ EMLÉKÉRE

Az *Abigél* című Szabó Magda-regényt lapozom nem egészen csak a saját szórakoztatásomra, a könyv a téli időszak kötelező olvasmánya a csikys nyolcadikosoknak, köztük az egyik közeli rokonomnak is – nagyon helyesen. Merem remélni, hogy a könyv elolvasása neki és mindazoknak is élményt jelent, akik a *Harry Potter*en és a *Szent Johanna gimin* nőttek fel. A nemrég elhunyt író nő ifjúsági regénye színes, sokrétű, van benne rejtély (ki Abigél?), a szigorú iskolai törvények elleni lázadás (amelynek módja a mai kamaszok számára annyira ósdi, hogy attól szórakoztató). Ott van benne a gyermeki álmokkal színesített mesevilág arról, hogy aki szép, az feltétlenül bátor és hős, aki meg jelentéktelen külsejű, az gyáva és komikus, de a kiábrándulás is ebből a hamis illúzióból, meg a szembesülés a nyomasztó, és jóval összetettebb „felnőtt” valósággal egy olyan háború keretei között, „melynek nem lesznek hősi halottai, csak áldozatai.” Így fogalmaz Vitay tábornok, a főszereplő, Gina apja, miközben tisztában van azzal, hogy ő is egyike lesz az áldozatoknak. De ennek biztos tudatában is vállalja a szembefordulást azzal, amit bűnnek, országa számára katasztrofálisnak tart. Ő a történet egyetlen olyan szereplője, akinek a sorsa tragikusan végződik.

Lapozom a könyvet, és emlékezetembe „beugrik” a tábornok alakja a regényből készült legendás *Abigél* című tévéfilmből, úgy, ahogy Nagy Attila színművész megformálta. Biztos mások is emlékeznek majdnem kétméteres, katonás termetére, karakterisztikus arcélére, gordonkahangjára, remek alakítására, amelyből valami sejtelmes szomorúság áradt. Talán azért pont ez a színész jutott eszembe, mert őt láttam először „élőben” 1989 végén a kecskeméti teátrum színpadán a filmben szereplő rangos színészgárda (például Ruttkai Éva, Garas Dezső, Piros Ildikó, a dacos, nagyon fiatal Szerencsi Éva) tagjai közül. No meg azért is, mert valahogy elfeledkeztek (elfeledkeztünk) róla mostanában, pedig a magyar tévé- és mozifilmgyártás egyik fénykorában, a hatvanas-hetvenes években több mint húsz alkotásban szerepelt, olyanokban, mint a *Szegénylegények*, a *Fekete város*, a *Beszterce ostroma*. Emlékezetes volt Palvicz Ottóként *A kőszívű ember fiaiból*, a *Tóték* filmváltoza-

Nagy Attila mellszobra (Balogh Géza alkotása)

tában felejthetetlen Tót úr volt, s ő játszotta ezt a szerepet a Thália Színházban Örkeny tragikomédiájának ősbemutatóján is. Színészként volt Bánk bán, majd Ádám Az ember tragédiájából, „belebújt” Jago, Stanle Kowalski, Eddie Carbone alakjába, ő volt magyar színpadon a csendes amerikai Graham Greene regényének adaptációjában...

Nagy Attila (1933–1992) színművésszel egyébként nem bánt kesztyűs kézzel a sors. „Az én gyermekkoromból elmaradtak a játékok; költözöködések, légiriadók és nélkülözések lidércnyomásában éltem” – írja élete első 10-12 évéről a posztumusz megjelent *Nem lehet visszatérni* című kötetében. Sokgyerekes pedagógus szüleit ide-oda dobálta a történelem, a kihelyezéseik állomásai: az isten háta mögötti Pácin, a szlovákiai Pelsőc és a szerbiai Újvidék. Talán ez utóbbi helyen éltek viszonylagos jómódban, az apját ide nevezték ki az árvaház igazgatójának a Vajdaság visszacsatolása után. Aztán katonaiskolába írták Kőszegre, az intézményt azonban a háború zűrzavarában Németországba telepítették ővele együtt, onnan kellett hazavergődnie.

Miskolcon érettségizett (akkor már ott élt a família), közben verseket írt, sokat szavalt, s már első nekifutásra felvették a Színművészeti Főiskolára, amelyet sok nyomorúság közepette 1955-re sikeresen el is végzett; nem ő volt az egyedüli, aki szegénységben élt abban az időben. Színészi pályájának első állomása Miskolc volt, ahol nagy népszerűségnek örvendett, de szerepeket kapott máshol is. (A miskolciak 2006-ban emeltek szobrot a tiszteletére, ez a színház udvarán, Déryné kertjében áll.)

„Amikor a Szegedi Szabadtéri Színpadon *Az ember tragédiájában* Ruttkai Éva volt az Éva, Gábor Miklós a Lucifer, Nagy Attila játszotta Ádámot. Estéről estére kilencezer ember dörgő tapssal ünnepelte az alakítását – írja róla Bertha Bulcsu író a vele 1989-ben készült riport bevezetőjében –, ennél többen már csak Miskolcon ünnepelték, amikor 1956. október 24-én az egyetem aulájának tetejéről elszavalta a *Nemzeti dalt*. Ekkor ötven-hatvanezer ember keze emelkedett a levegőbe, és vele mondták a refrént, hogy: *A magyarok istenére esküszünk!, Esküszünk, hogy rabok tovább Nem leszünk!* – Ezért, valamint a munkástanácsok és a diákörtség megszervezéséért bíróság elé került.”

Elfogatásáról ő így emlékezett: „*Színpadias körülmények között tartóztattak le, éjszaka egy órakor. Magyar nyomozók csinálták. Szemtelenkedtek a zokogó anyámmal, és amikor rendreutasítottam őket, végig gúnyolódtak az egész házkutatás alatt. [...] Amikor bevitték a rendőrségre, a három ember kiegészült négyre, és úgy megverték, hogy tíz napnál tovább véreset pisiltem. A számból egy fogat kirúgtak, amit csak a váci börtönben csináltak meg. Szörnyűségesen összeverték, aztán másnap 9 órakor felvittek kihallgatásra. Az egyik verőlegény volt a vizsgálat vezetője. Azt mondtam neki, hogy magukhoz, akik engem ütöttek, nem vagyok hajlandó egy árva szót sem szólani. Fenygettek, hogy szétverik a pofámat, de már erre sem válaszoltam többet. Nyolc napon keresztül naponta háromszor vittek fel kihallgatásra, de úgy ültem ott, mint aki megnémult.*”

Tizenhét hónapos vizsgálati fogság után, a Fő utcában megtartott tárgyaláson az ügyész halált kért rá. Három napig élt örlő bizonytalanságban, a lét és a nem lét határán, végül „csak” 12 év börtönt kapott. Nagy Attila akkor 23 éves volt. Büntetését a váci fogházban töltötte olyan emberek társaságában, mint Darvas Iván, Déry Tibor, Donáth Ferenc.

Négy és fél év múlva, 1961-ben amnesztiával szabadult, színpadra újra 1962-ben léphetett Veszprémben, színészi pályájának ezt követő fontosabb stációi a budapesti Thália Színház, a Szegedi Nemzeti Színház, majd 1971-től ismét a Thália.

Az első filmszerepét 1954-ben kapta (*Hintón járó szerelem*), tévéfilmben először 1965-ben szerepelt. Az *Abigél* című, azóta többször műsorra tűzött 4 részes sorozat, amelyben ő Vitay tábornok, 1978-ra készült el. (A film népszerűségét az is mutatja, hogy az első bemutatása idején Zimándújfalun, ahol akkor tanítottunk a férjemmel, a diákok – nagy mulatságunkra – kórusban úgy köszöntek, ahogy a sorozatban annyiszor hallották: „Jó napot kívánunk Isten áldásával.”)

Közben Nagy Attila színművész érdemes művész lett, Jászai-díjjal kétszer tüntették ki. Színészi pályájának... és életének utolsó állomása Kecskemét volt, ahol 1986-tól dolgozott színészként, rendezőként, majd művészeti vezetőként.

A rendszerváltás után, a 90-es évek elején ismét bekapcsolódott a politikába, Bács-Kiskun megye országgyűlési képviselője lett – vesztére. Korai halálát ma is többen annak tulajdonítják, hogy a szívét erősen megviselték a politikai csatározások, hiszen ugyanolyan lelkiismerettel végezte közeleti teendőit, ahogyan színházi és filmszerepeire is készült.

1992. május 13-án halt meg szívrohamban. Ha még élne (és élhetne is), ez év februárjában lenne 86 éves... A *Nem lehet visszatérni* című memoárkötetében azt írja: „naponta tapasztalom, hogy az öregedő lélek, minden sanda szándék nélkül szerepet oszt ki önmagára a múlt eseményeiből. Amit megélt, úgy érzi, ő csinálta.”

Neki nem jutott ki, hogy „öregedő lélek” legyen. Pedig a magyar történelem és színészet néhány jelentős eseményét valóban „ő csinálta.”

Könyvészet

Bertha Bulcsu: *Írók, színészek, börtönök – Az ember elpusztíthatatlan: Nagy Attila (ítélet: 12 év)*, Új Idő, Debrecen, 1990.

Klaska Tamás: *Elnézést kérek (...) de ez itt Magyarország – írás Nagy Attiláról*, in: *Napi Történelmi Források*, 2016/05/17

Magyar színházművészeti lexikon, Bp., 1994.

Nagy Attila: *Nem lehet visszatérni*, Bp., 2017.

Sarusi Mihály

SZALBEK-IRATOS

2014–2018

A LÖNNI VAGY NEM LÖNNI című írói falurajzom Szalbek-Iratos című fejezete először nyomtatásban 2005-ben, az Irodalmi Jelen Könyvek sorozatában látott napvilágot, majd az aradi folyóirat és kiadó honlapján a teljes falurajz villanykönyv változatban is megjelent. Ez 1944-től 2003-ig hatvan esztendő fontosabb kisiratosi történéseit írta le. A 2004–2008-as folytatás a 3 Havi Szemlének, a 2009–2013-as rész a Szövétneknek köszönhetően került az olvasók kezébe. E mostani közlés a 2014–2018 közti eseményekből válogató írás. Ezekben az írásokban immár 75 kisiratosi év mutatja magát (amennyire a krónikáíró tehetségéből kitelt) a 200 esztendőből, merthogy 2018-ban ünnepeltük a csanádi falu újratelepítésének két évszázados fordulóját.

2014 februárjában újjáalakul a gazdakör. Elnök Lévai Tibor, alelnök Almási Loránd dr., pénztáros Őze Tibor, elnökségi tag Német Attila és Szatmári Pál.

Az évtized talán legjelentősebb beruházása lesz Kisiratos közvilágításának a felújítása – írja márciusban az aradi lap. A tervezett fejlesztésnek köszönhetően a falu minden villanyoszlopára takarékos világítótestet szerelnek. A jelenlegi 288 villanyoszlop helyett a jövőben 395-re kívánnak a villanyt takarékosan fogyasztó körtéket szerelni. A több világítótest dacára a fölhasznált áram a jelenlegi mennyiség 72%-ára csökken, miközben a felszerelt égőknek 60 ezer óra a jótállási ideje. Ráadásul olyan kivitelezőt találtak, amelyik a saját költségén végzi a felújítást; 5 év alatt, a megtakarított villanyáram értékéből törlesztik a beruházás költségeit. A mintegy 90 ezer eurós beruházás árát tehát a megtakarított áramból fizetik ki.

Magyar házat magyar háztól elválasztó kerítésen, az udvaron... német zászlót lenget a huzat. Hazajött Németországból a gyermekünk! Vele német férje, velük mindkét nyelven gagyogó gyermekeik. Mindkét nyelven, értsd: a magyar szülő magyarul szól gyermekeihez, azok értik, hogyne, s németül válaszolnak. A házaspár német fele néha magyarul válaszol a párjának. A magyar fél hol így, hogy úgy. Amúgy boldog pár. Látható jólét. Itt megmutatandó.

A falunapra jelent meg Vajda Noémi (Almási Lorándné) könyve a helyi gyermekjátékokról. (2016-ban elnyerte a Székelyföld című irodalmi folyóirat Szabó Gyula-díját.)

Almási Vince regéli a krónikásnak: megkeresték a falut is, járuljanak hozzá a palagáz-kitermeléshez. A képviselő-testület elutasította őket. 2015-ben (hogy egy temesközi falu népszavazáson elutasítja az efféle természetkárosítást) írja a pesti sajtó, hogy Romániában található Európa harmadik legnagyobb palagáz mezeje.

A novemberi államelnök-választáson a kisiratosiak 90 százaléka Johannusra, 10 százaléka Pontára szavazott.

2015 Az Aradi Magyar Nemzeti Színházból lett helybéli román nemzeti színházban játssza február végén két alkalommal a csabai Tabán táncgyűttes Farkas Tamás 13 című táncjátékát a szabadkai Juhász zenekar közreműködésével, a táncszínházi előadás rendezője Tapasztó Ernő, az Aradi Magyar Kamaraszínház igazgatója. Mindkét-szer örögeteges siker.

Farkas Tamás az egykori aradi iparos egény, Kurtucz Mihály unokája, a regényíró Sarusi Mihály unokaöccse.

– Ha nagyapád ezt látja... végigríja.

Iratosiak is velünk szipognak az aradi magyar táncszínházban.

Rítuk apánk nélkül is.

„13”...

Az özvegyeket egymaga képviselő táncos Farkas Tamás menyasszonya.

Édös jó Istenkénk!

Kevés a magyar Aradon? Régen is sokan eltitkolták. Öcséim egyike alkalomadtán bement a Ziridavába. Az egyik eladó mejjén ott virított a

kiírás, névjegy gyanánt: „Piroska Kovács”. Na, jó helyön vagyunk, út mögkérdezőzhetjük! – vette olybá a legény, hogy vele biztos szót ért.

Hát nem.

Nem. Mert csak csóválta a fejét, hogy ű nem bír a magyarral, ungurestye nú vorbesc.

Jani odahajolt a kisasszony füléhez, és belesúgta, hogy a személyzet más tagjai és a vásárlók közül senki más meg ne hallja, csakis ő!

– Megb...d te a k...a anyádat, Kovács Piroskának hívnak, és letagadod, hogy magyar vagy?!

– Kikérem magamnak! Huligán! – kelt ki magából, szinte ékes magyarsággal Piroşca Kovaciu.

Hogy a csudába ne.

Fölújítják a volt jegyzői lakot, a falu legszebb középületét, a Kiskultúrt. Az épület az Európai Község támogatásával visszanyeri régi szépségét, s a továbbiakban is a helyi művelődést fogja szolgálni.

2016 A 837 hektáron gazdálkodó Kisiratosi Agrodor Mezőgazdasági Társulásnak 300 hektár búzája és 70 hektár őszi repcéje van elvetve. A repcét két részletben vetették, ezért a korai vetés kissé megsínylette a fagyokat, mert lefagytak a növény alsó levelei. A búzavetések is szenvednek, de a mínusz 14 fokos hideg (eddig ez volt a legalacsonyabb) sokat nem ártott nekik. A búzában nem tettek kárt a mezei egerek, amelyek viszont veszélyeztetik a szántatlan hereföldeket. A rágcsálók általában 6-7 évenként szaporodnak el. Tavaly a napraforgóban nagy kárt tettek a hörcsögök, amelyek a 100 hektárból legkevesebb 5 hektárt tönkretettek – a védekezést nehezíti, hogy a hörcsög védett állat, nem szabad irtani. Befejezték a mélyszántást, ennek egy részét, napraforgó alá, meg is tárcsázták. Amint az időjárás enged, elkezdik a műtrágyázást, majd a tavaszi munkákat – tudta meg januárban Andó Antaltól, az Agrodor elnökétől Balta János, a *Jelen* főmunkatársa.

Február 7-én búcsúztatják a telet a kisiratosiak, ám ezúttal a korábbi években megszokott Tarcsa Marcsa és Löködi Gyurka helyett Hanszi és Krédli a főszereplő, akiket a falujárás után a művelődési ház udvarán elégetnek. (Talán sértette a két korábbi néven nevezés az ezúttal is hoppon maradt legényeket és leányokat?)

Június 25-én letették az esküt a kisiratosi tanácsosok. A kilenc RMDSZ-es és a két szociáldemokrata párti tanácsos a magyar szövetségben

tevékenykedő Andó Lászlót választotta alpolgármesternek. RMDSZ-es tanácsosok: Andó Antal, Almási Gábor, Antaluta Petra, Dani Lajos, Halai Attila, Kiss József, Lőrincz Lajos, Miklós Tibor; a PSD-s tanácsosok Adoba Francisc és Doruţ Wilhelm. A polgármesteri esküt július 1-jén 16 órakor tette le Korondi Erika.

A kolozsvári egyetemen évfolyamelső lett Gál Krisztián, aki a magyar nyelvű vegyész alapképzést fejezte be, s folytatja mesterszakon (2018-ban már doktoriskolás). Hasonlóképp évfolyamelső lett a szintén kisiratosi Németh Nikolett, aki pénzügyi szakon angolul tanult; ő Bécsben készült továbbtanulni, végül Temesvárra került orvostanhallgatónak.

2017 elején Almási (Fischer) Zsuzsanna vegy-tantanár lett az általános iskola igazgatója. Férje, Almási Gábor történelemtanár, a Szalbek Énekkar karnagya.

Anyaországban élő iratosi panaszkodik: az ott-honiak egyre gyakrabban egymás közt is románul tartják egymással a kapcsolatot a világháló közösségi oldalain.

Ebben a világban... az ellenkezője lenne csoda?

Tanév végén 14 nyolcadikos diák búcsúzott a Godó Mihály Általános Iskolától: Almási Dóra, Almási Lóránt, Andó Melisza, Antal Ernő Dániel, Ardelean Claudia Veronica, Bajkó József Attila, Bóhm Rebeka Melinda, Ciora Alexandra, Coroi Claudia Dóra, Gémes Anastasia, Kása Sebastian Csongor, Samu Terézia, Torma Alex, Vörös Bertalan. Osztályfőnökük Szabó Csilla volt.

Az év felénél járva faluvezetői bejelentés: eddig 26 temetés, 1 születés. (Kitelik-e majd ebből az évjáratból egy osztály?)

A Tódás végén emeletes új épület, oromzatán nemesi címer jellegű faldísz. Román vállalkozó építtette, öregotthon, idősek betegotthona... román lakókkal.

– A falu lakóinak már a 20 százaléka román.

Jönnek Aradról meg a környékről, szerte Romániából, vonzza őket a falusi nyugalom, a finom alföldi magyar kenyér, a Nagyalföld mélyéből fakadó gyógyvizet hasznosító fürdő... A Nyócház-gyöpon a kedvezményes telekvásárlásnak köszönhetően néhány új ház, köztük román tulajdonos is. Miközben sok a faluban az üres ház, üres telek – ezeket kellene megtölteni magyar

élettel. (Kellene, csak nem lehet?) 50 agglegény a faluban – érdekes, vénlány kevesebb van. De szülőképes, férjezett nő csak 8-10.

– Előbb-utóbb (inkább előbb, mint utóbb) össze kell vonni az osztályokat, mert egyre nehezebben jön ki a szükséges létszám (évfáratonként 10-12 gyerek) az önálló osztálynyitáshoz. És ha be kell vezetni a románt, megszűnik az iskola magyar jellege.

Am ha a gyermekeink nem idehaza boldogulnak...

A magyar nemzet kenyeréhez Arad megyében is gyúlik a búza – áll a *Jelenben*. Csupán a kisiratosi gazdák összesen 5800 kiló búzát ajánlottak föl, ami a többszöröse az egész megyében tavaly begyűlt mennyiségnek. Az állatorvosból lett gazdálkodó Almási Lóránt maga 2 tonnát adott.

Fritz Mihály *Aradi rajzfüzet* című képeskönyve Szent Mihály havában jelenik meg, benne vagy 200 rajz és 40 érme fénymásolata. A megörökített jeles aradi közemberek között hét kisiratosi: Almási Béla dr. (orvos, közösségsszervező), Almási Vince (tanár, volt polgármester), Faragó Péter (közgazdász, politikus), Hadnagy Dénes (volt iskolaigazgató, politikus), Hadnagy Éva (volt gimnáziumigazgató), Sarusi Mihály (író, újságíró), Vajda Noémi (író, dramaturg). A faluhoz kötődő aradiak közül Kovách Géza (tanár, történész) és Horváth László (tanár) is helyet kapott, ők itt haltak meg, a kötet Panteon fejezetében szerepelnek. Az egykor itt tanító tanárok közt látjuk Brauch Magdát.

2018 A falu utcáinak aszfaltozására 460 ezer lejt ítél meg Bukarest.

A júliusi falunapon Almási Vince volt polgármester és nyugalmazott iskolaigazgató díszpolgári címet nyert. (A magyar köztársasági elnök korábban a Magyar Arany Érdemkereszttel tüntette ki.)

„Kisiratos 200 éve képekben”... Történetírónk e 200 évből 55-öt ismer közvetlenül, valamennyire. Ugyanennyit szüleink meséiből. A többi... eleink legendáiból. Meg persze történészek, néprajzosok és a „régí öregök” előadásából. S. M. irodalmi estjei a faluban: 1997-től 2018-ig 17 volt a kis meg a nagy művelődési otthonban, a község házában és a Kisiskolában. A képes falurajzot a Kisiratos újratelepítésének 200. évfordulóját köszöntő ünnepélyen mutatták be.

Mácsa és Kisiratos között új út lesz – írja a *Jelen* júniusban. Elfogadták az Arad Megyei Tanács útfelújítási tervét, és engedélyt adtak a Mácsa és Kisiratos közötti útszakasz felújítására. Az alig járható 709J megyei út megújításra szoruló szakasza 3 km hosszú, és megközelítőleg 6 millió lejbe kerül. Mint a megyei tanács alelnöke kijelentette, a két település között nemcsak a gazdasági kapcsolat szoros, az idegenforgalmi szempont is számításba jöhet: a jelenleginél jobb minőségű aszfaltút biztonságosabb közlekedést biztosít majd az itt lakóknak, s könnyebb hozzáférést a határátelölhelyekhez.

Hogy még több teherkocsi dübörödjön át a falun? – kétkednek többen. Pedig jó lesz az az út... A gyalogosoknak, kerékpárosoknak, lovas kocsival közlekedőknek is – ráadásul a többség már nálunk is kiskocsival jár.

Szeptember 3-án, a nagyiratosi búcsú napján ütközik meg a megyei V. osztály helybéli listavezetője és sereghajtó szomszédbélije, a két Iratos – írja a *Jelen* újság. Döntetlenre (2:2-re) viszik a dolgot a szomszédbéliek, ráadásul úgy, hogy a korábbi helyzet alaposan megváltozott: idegenlégiósok nélkül, tiszta helyi csapattal, születött kisiratosiakkal – hogyné, magyar gyerekekkel – állnak ki a mieink. Isten éltesse őket!

Íme a csapat: Zámboi András, Lévai Zsolt, Miklós Tibor, Szalai Dávid, Almási László, Horváth Pikó, Varga Tibor, Göcző Attila, Miklós Márk és Barna Gábor. Góljainkat Göcző és Varga rúgta. Edzőnk Csonka Csaba.

– Hajrá Iratos!

Persze, mindkettő.

IRATOS.

Kett Groza János
grafikája

Stefanov Titusz Sever Dan

AZ ARADI TURIZMUS RÖVID TÖRTÉNETE (8.)

II. FEJEZET: 1919–1946 (3. rész)

1929. július 22–30. között az Aradi Katolikus Gimnázium kirándulást szervez Fischer Aladár, Berthe Nándor tanárok és Dr. Wild Endre katolikus pap vezetésével végzős diákok részére Biharba. Ez adja az ötletet az aradi turista egyesület újraalakítására a kolozsvári EKE (Erdélyi Kárpát Egyesület) mintájára, ifj. Mátyás Vilmos vezetésével. 1930 áprilisában az egyesület felveszi Czárán Gyula nevét. Menyházán egy szikla áll Czárán emlékére. (l. Fotó 1) 1933-ban tagsági könyveket adnak ki az egyesület tagjainak.

1937 júniusában Dávidházy Kálmán kezdeményezésére megszervezik az első csillagtúrát 146 résztvevővel. Öt pontról indulnak a Zarándi-hegység környékéről, többek között Radnáról, Ópálosról, Világosról. Találkozóhelyül a Hidegkút-forrást jelölik ki, Firigyón.

Amikor leértek a hegyaljai villamos megállójának közelébe, hatalmas vihar kerekedett. Az emberek egy része behúzódott a csőszházba. Egy száraz villám azonban két kirándulót – Márton Istvánt és Schmidt Józsefet – letépett. Emlékművet állítottak tiszteletükre. (l. Fotó 2)

Ez év tavaszán születik az ötlet, hogy építsenek egy menedékházat Debela Gorán. (l. Fotó 3) Ősszel, a menedékház felszentelésén 300-an vesznek részt. 1934-ben Kaszoja megkapja azt a jogot, hogy a menedékház első emeletét átadja az

aradi turistáknak egy-egy éjszakára. 1935-ben lebontják, és újra felépítik azt a sokak által kedvelt menedékházat, amelyet nemrég tüntettek el a föld színéről.

Amikor eljutottak a hatodik csillagtúra megszervezéséhez, Dávidházyék Kaszoján éjszakáztak. Nagy dínomdánomot rendezett a szomszédban egy neves ügyvéd és társasága, mire Dávidházyék rájuk szóltak. Erre pisztolylövésekkel válaszoltak a mulatozók. Az eset az egyesület fegyelmi bizottsága elé került. A Kaszoján akkor éjszakázó tagokat nagy per után, amelyet az ügyvéd nyert meg, kizárták az egyesületből. Ennek következtében 42 aradi tag arra kényszerült, hogy átkérezkedjen a nagyváradi egyesülethez. Így megalakult a nagyváradi egyesületnek az aradi fiókja.

1935-ben Záray Jenő kiad egy zsebkönyvet *A természetjárás apostola* címmel Czárán Gyula életéről, tevékenységéről, családjáról.

Következik a második világháború. De a háború idején is szerveznek egy-két kirándulást. Említést érdemel, hogy a háború befejezése után kiadnak egy sokatmondó jelvényt, rajta egy sátor és a felirat: „Încotro – 1945” (Merre tovább – 1945). (l. Fotó 4)

Másfél év után, 1947-ben Dávidházy Kálmán elsőként bevezeti Romániában a tájfutást.

Fordította: Szuhay Albert

Fotó 1

Fotó 2

Fotó 3

Fotó 4

Makai Zoltán

GONDOLATOK A GAIA-ELMÉLETRŐL (1.)

A Gaia-elmélet az ókori görögöktől ered. Gaia a görög mitológiában az őselemek egyike, a földanya. A Gaia-elmélet modern kori magalkotója **Dr. James Lovelock**, angol tudós, környezetvédő. Elméletét 1979-ben írta le egy népszerűsítő könyvben, melynek címe „GAIA: a new look at life on Earth”. A szerző szerint a Gaia a föld bioszféráját, atmoszféráját, vizeit és földjeit magába foglaló komplex egység, kibernetikai rendszer. Ez a rendszer önmagában képes a földi élethez szükséges optimális fizikai és kémiai környezetet kialakítani és fenntartani. James Lovelock Gaia-elmélete óriási vihart kavart tudományos körökben. Az általa kidolgozott elmélet a következő.

A Föld élő, nem pedig halott bolygó, egy fizikai testet öltött szellem. A Föld lelkét a rajta levő élőlények lelkei együtt alkotják. A Föld gondolkodik, érzékel és reagál. A Gaia energiateste magába foglalja a Föld összetartó vázát adó energia-csatornarendszert. A Föld betegségei – a természeti katasztrófák kialakulásának helyei – nem véletlenek, hanem törvényszerűek. Ott alakulnak ki, ahol a Föld energiatestébe negatív energiák kerülnek be. A Föld az emberi beavatkozások hatására, szennyezések, bányászatok, fúrások és egyéb beavatkozások miatt megbetegedett. A Föld jelenleg beteg, lázas beteg, ezt jelzi a globális felmelegedés, néha a hideg rázza, ezt jelzik a rendkívüli hidegek. A Földet a természeti erőforrásokból kifosztotta és kiszigerelte az ember. Így a Föld most vajúdik, agonizál, apátiába került. Ezt jelzik a földrengések, hurrikánok, cunamik. Közös emberi feladatunk tehát az, hogy a Földet próbáljuk megmenteni.

A Gaia-elmélet öt fő részből áll. Ezek az alábbiak.

1. A Gaia-elmélet. A Föld egésze egy test, ez a Gaia. A Föld egy rendszerként működik. Gaia legalább annyira érzelmi tapasztalat, mint tudományos felfedezés. A Föld egy összefüggő entitás.

2. A mélyökológia. A Földön mindennek mély, önmagában való értéke van. Hét elem alkotja az egész univerzumot: a föld, a tűz, a víz, a levegő,

a tér, az idő – nem az órával mért idő, hanem az örök idő. A hetedik elem a tudatosság. Tudat nélkül nem tudnánk kapcsolatba kerülni semmivel. Hosszú távon a Föld vezérli, fenntartja, javítja és egyensúlyozza önmagát. Mindennek, ami természetesen létezik, megvan a természetes egyensúlya és harmóniája: ez a mélyökológia.

3. A peremkultúra. Peremkultúrának nevezzük a Gaiával való kapcsolatunkat, amely a folyamatosság, a fenntarthatóság kultúrája. A peremkultúra az élet minden területén alkalmazható. Minden cselekedetünket meg kell tervezni, hogy a megélhetésünk terve a folyamatosság eszméjét tartalmazza. A tudatunkban mindig ott kell őriznünk a kérdést, vajon fenntartható-e, amit teszünk.

4. A bioregionalizmus, a biorégiók. A bioregionalizmus egy decentralizált, helyileg megalapozott gazdaság. A szabad világkereskedelem sem nem ökológikus, sem nem fenntartható. A rengeteg energia, bürokrácia, idő és adminisztráció, amit az export-importra költenek, pazarlás. Meg kell értenünk a helyi régió eltartóképességét. Tanuljuk meg a hely szellemét tisztelni. A Gaia, a mélyökológia, a peremkultúra és a bioregionalizmus egy integrált természetelmélet gyakorlati alapját képezik. De a világ nem tartható fenn csupán gyakorlati elképzelésekkel. A szellemre is szükség van. Ha nincs helyünk a szellem számára, céltalanok leszünk. Ezért a teremtés szellemisége, amely a szentség iránti érzékenységet segít fejleszteni, az ökológikus világszemlélet lényeges része.

5. A teremtés szellemisége. Ez azt jelenti, hogy az emberi lélek és a talaj isteni eszmével van átítatva. A teremtés szellemisége hozzásegít, hogy a természetet és önmagunkat másképp lássuk. A teremtés szellemisége a minden élet iránti tisztelet érzését fejleszti, nemcsak az emberi élet iránti tiszteletet. Az élet szentségét kell kiterjesztenünk minden életre. Ha megvan ez az érzésünk, sose leszünk képesek beszennyezni, lerombolni, megcsonkítani a természetet. A modern ipari társadalomnak nincs meg ez a tisztelete a természet iránt.

Ez eredményezi a Föld szennyeződését, tönkremenetelét. Mahatma Gandhi azt mondta, hogy „Mindenki szükségleteinek elegendő a Föld, de nem elegendő mindenki vágyainak.” Tehát meg kell különböztetni a szükségleteket a vágyaktól. A természet a mi nagy tanárunk, mert megtanulhatjuk tőle az újratöltést, és nem a pazarlást. A teremtés szellemisége nem függ egyetlen szervezett vallástól. Ez egy érzés a szívünkben, hogy az élet sokkal több, mint ami látható belőle. A látható

világ mögött nagyobb jelentés rejtőzik. A Földet nem tudják megmenteni a technokraták és a sekély ökológusok sem. Ők azt mondják, hogy tudjuk, mit kell csinálni, mert tudjuk kezelni a környezetet. De mindenki tudja, hogy a környezet nem kezelhető, csak tisztelhetjük, illetve elfogadhatjuk a környezetet. A környezet a mi részünk, és mi a környezet részei vagyunk. A teljes egység csak akkor érkezik majd el, ha szellemi és nem hasznossági alapja lesz.

M e m o á r

Szabó István

KARÁCSONY, VAGY AMIT AKARTOK...

Ha megfigyeltük, már november elején beindult a karácsonyi reklámroham. Dzsingobél, dzsingobél... Mikulások, Télapók, kedvező hitelek, karácsonyfák, alacsony kamatok, csörömpölés, cintányérok, sivítás, előnyös kölcsönkonstrukció... s mindehhez mindig, mindig – zene gyanánt (hogyan ezt ki élvezi?!) – valami rikoltó-rikácsoló kottahulladék, siketségserkentő selejthangzat, dallamcsúfoló. Bemelegítés az apokalipszishez? Van még élet a reklámon innen s túl?

Születtem, mint egészen friss, ártatlan csecsemő, becsületszavamra. Gyermekkorom évtizedei már a hátam mögött vannak, visszatértek a végételenbe, s lassacskán én is, a véges létező, a „megnyugvás ösvényeire” térek, visszanezdek, mi maradt „az eltűnt idő nyomában”.

A szép, igazi, teljes napok közül a karácsonyok. Nem tudom pontosan, miért. Talán mert soha annyira nem éreztem magam szabadnak, mint amikor szelíd szent rend és rituálé vett körül és óvott. Szeretet és biztonság terelgetett, már a sötétben se nagyon féltem. Valahol mindig égett egy lámpa, pislákoló egy gyertya, ragyogtak a csillagok, világított a holdvilág. Ha beborult az ég, biztosan tudtam, hogy a felhők fölött ott vannak a csillagok, csak most ők is bújócskát játszanak, elbújtak, s a holdvilág keresi őket... nézd csak, hogy siet a felhőkbe utánuk – mondta öreganyám. Tényleg úgy

látszott, s én elhittem. És elhittem, hogy a Hold, csipetnyi képzelettel megtoldva, a Jézuska arca... hát nem úgy néz ki? De, úgy nézett ki. Mikor öthat éves lehettem, elindultunk ketten-hárman kóringyálni. (Kántálni, betlehemezni – mondják másutt.)

Betanultuk aztat, hogy Mennyből a zangyal, Csordapásztorok, midőn Betlehemből vagy Mög-születött a kis Jézus, örvengyünk, s nekivágtunk az ismerősöknek, majd az ismeretleneknek is.

Bekopogtattunk. Aztán beköszöntünk. Nem volt túl bonyolult: Dícsértessék a kis Jézus! Szabad énekelni? Rendszerint szabadott, honoráriumunk dió, alma, mogyoró, savanyú cukorka és sok helyen pénzecske is volt. Huszonöt bani, ötven bani, itt-ott egy lej, sőt háromlejes papírpénz is fejésként. Ez már olyan volt, mintha bankot robbantottunk volna. Volt, ahol a kopogtatás után bentről megkérdezték: kik vagytok? – mintha nem tudták volna. Ilyenkor azt kellett mondani: Jó emberek. Örömhírt hoztunk e házhoz!

Kódorogtunk a falu egyik végétől a másikig. Volt pár meglepetés is.

Az idős K. J. bátyó süket volt, ő a szánkat nézte. Ű a szömivel hall, azé' néz annyira – mondta Margit néni, a felesége. Karácsonyi csoda. Ilyenkor van, aki a szömivel hall. A fülivel mög lát? Énekelünk, egyenesen bele a szömibe, hadd hallja.

Egyik háznál a gazda jól hallott ugyan, de valamiért nem bírta vagy már unta az éneklést. Azt kérdezte: Hát imádkozni tudtok-é? Tudtunk, tudogattunk. Na, ahány imáccságot szépen elmondotok, annyi lejt kaptok. Anyagi ösztönzés elve a szocializmusban... mert szocializmus, az volt bőven. Óvó néni, tanító néni, tanító bácsi úgy tettek, mintha sose hallottak volna kóringyálásról, szentekről, karácsonyról, s ezért sose kérdezték, voltunk-e templomban, mit hozott a Jézuska. Mi is vettük a lapot, már az óvodában télifának neveztük a karácsonyfát, és Télapónak a Mikulást. Kettős beszéd, újbeszéd. Élni és élni hagyni, félni és félni hagyni. Bóka Gábor bácsi, agg mesterem, szemantikai-nyelvészeti elemzésekbe bocsátkozott. Szerinte „az a téli mifene, az a Télapó csak egy sztalinmikulás, szarathattyátok ameddig akarjátok”. Vagy: „Télifa? Oszt még ződ? Hogy löhet avval télön tüzelni? Nézd mög a mi téli fánkat ott a színbe, avval tüzelhecc, mer az jó száraz.” De vissza a megimádkoztatáshoz. Elmondtuk a Miatyánkot, az Üdvözlégyet, a Hiszekegyet – eddig három lej. Ekkor társam félhangosan elfohászkodta magát, valahogy így: Ó édősjézuskám, miatyám, boldogságos szűzmárijaszentasszony segiccs, hogy eszömbe jusson legalább még egy imáccság! Az égiekhez irányított könyörgés rögtön meghallgattatott. A kicsit már borszagú gazda nagyot nevetett, szíve és bukszája megnyílt, íme, mit tesz az igazi lélektani pillanat! Meg a bor. Mondom, csodák napja volt ez...

Volt, ahol persona non grata gyanánt kezeltek.

– Mönnyetök dógotokra! Eleget kornyikáltak itt már mámma. Álmosak vagyunk.

Leforrázva eloldalogtunk.

A legemlékezetesebb fellépésünk – akkor még nem tudtam, miért – M. P. bácsiéknál ért. Ahogy bementünk, a két öreg várt. Az asztalon tányérokban, kosárákban kormos alma, dió, mogyoró, finom aszalt szilva és a vágyálom, a füge! És mézeskalács Jézuskák! S ezután a szokatlan elvárás. A ház ura meggyújtott egy vékony, alig kétcentis gyertyacsonkot: Gyerökök! Addig, ameddig ez a gyertya el nem alszik, pissenés nélkül csöndbe köll maradni, utána énekelhettek.

Furcsán nézhettünk rá, mert hozzátette: A csönd Isten beszédje! Most hallgassatok, oszt möghajjátok Istent! Leültünk. Jó pár percig moccanás nélkül, némán hallgattuk Istent. Az öreg hol fölfelé, hol a földre révedt, néha hangtalanul mozgott a szája. Tán Istennel beszélget? Egyszer csak nem éreztem az időt, egyik pillanatban túl hosszúnak, másokban túl rövidnek tűnt a gyertyacsonk. A

lángba bámultam, s ott mintha arcokat, kezeket, szemeket, angyalokat láttam volna. Aztán nagyot lobbant a gyertyaláng és kialudt.

– Na, möggyütt az angyal, mosmán kezdhetitek! (Nyilván, az angyalszárnyak csapdosásától aludt ki a láng...)

Talán soha akkora átéléssel, odaadással nem énekeltem, mint akkor. Hadd hallják a mennyországban is!

Ritkult már a hajam, s ritkultak a szép, igazi karácsonyok is, „okosodtam” tehát – de mind sűrűbben jutott eszembe ez a régi szenteste, mikor a csendből az örökkévalóság hangját hallgattam. Képzeletem hol szárnyalt, hol botladozott, hol lebénult. A csendet is lehet hallani, csak gyakorolni kell. A fülünk arra való, hogy különbséget tegyen csend és hang között. A csendhez másfajta hallás kell. A Teremtő a csendből, önmagából szabadította ki a világot. A csend is atomjaira szakadt az ősrobbanáskor? A csend a legszentebb „nyersanyag”. Jézusnak is kellett a negyven nap a kihalt pusztában. A pálosok eredetileg remeték voltak, úgy gyakorolták, ízlelgették a csendet. A csend titok és válasz egyszerre. Vajon a karthauzi szerzetesek meddig jutottak? És a többi némasági fogadalmat tévő? Az indiai guruk, például. Csak a legtermészetesebb, váratlanul megszólaló madárdalban, a felvillanó villám és a dörgés közötti pillanatban mutatkozik a csend elemi ereje. S a legszebb, leghatásosabb zenében. Lehet, hogy a gregorián énekekben. Ki tudná teljes felelősséggel, lelkiismerettel eldönteni, hogy a csend (szünet, ütem) van a hangokért, vagy a hangok vannak a csendért, vagy mindkettő egymásért? Tudom, unalmas már ez az óda a nesztelenséghez. Befejezésül: Mindennapi csendünket add meg nekünk ma...

*Kett Groza János
grafikája*

AZ ÖRDÖGBŐR DZSEKI

Így néz ki hát az unokatesóm, onnan túlról, szóval a „birodalomból”, ahogy neveztük ott és akkor. Egy jó kinézésű, magas, karcsú, kisportolt fiatalember. A húszas évei elején, szőke, hosszabb göndör fürtökkel, amiért rögtön irigyelni kezdtem, mert a magunkfajtának rövidre nyírt, úgynevezett szocialista egységfrizurával kellett megjelennie az iskolában – „amúgy ki vagy csapva, érted, te csavargó, és életed végéig latrinákat takaríthatsz, megértetted?” Ehhez hozzájött még egy Levi’s farmer a legfájintosabb fajtából, testhezálló, alul bő, téglával kidörzsölve, vizesen a kádban, ahogy kell. Valamint egy atlétatrikó, műveltebb körökben majóként ismert – ma csak banálisan t-shirt. Na és még egy dzseki, amitől én ott rögtön elájultam. Egy sötétbarna szarvasbőr-utánzat. Finoman szótt gyapotanyagot képzelj el, amit mi ördögbőrnek neveztünk! Tehát nem egy igazi bőr felöltő cipzárral, hanem mint egy zakó, gombokkal, olyan lágyan simuló, snájdig, újmagyarul „fasza”!

Látható, hogy a másod-harmadfokú unokabátyám – tehát egy elég távoli rokonom – azonnal elbűvölt. Amikor aztán a bogárhátúját is megláttam, és a hátsó ülésen a skót mintás plédet – ami nem hiányozhat... arra a könnyen elképzelhető, valószínű esetre, ha útközben egy csinos lányt felveszel, hogy a hódolatodról biztosítsad –, azonnal világossá vált előttem: én is olyan akarok lenni, mint Ulli. Csavarogni, utazgatni, egy kazettalejátszós autót vezetni, útközben Dylan-, Stones-, Beatles- és Tremeloes-számokat hallgatni, mindig kézügyben egy piccolóval és persze gumi óvszerrel. A skót mintás pléd már ma sem lenne gond, gondoltam, de a többi még a vágyálmok birodalmába tartozik, nem is teljesedett be! Pontosítok! A szocialista életszakaszban nem. Csak a teljesség kedvéért.

Magam ugyan enyhén hajlok az ébren álmodásra, de egy bizonyos mértékű törekvés a kijelölt cél elérésére sem volt idegen számomra. Pragmatikusan azonnal rátértem Ulli dzsekijének a reprodukálására. Közhírré tétetett: ördögbőr kerestetik Aradon, megvásárlás céljából. Ebből a célból egy „magas fokú” díjat is kiírtam, a „százalék” alatt pedig nem a kamatot kell érteni. Nem csoda, hogy

rövidesen, nem több, mint pár hónap után, be is jött a család egy iszákos ismerőse, és jelentette, hogy egy városszéli – nem tudja pontosan – rövidáruüzletben állítólag van még egy vég ördögbőr... majd megitta a pálinkát.

Telefonja még alig volt valakinek, ergo a huszonöt banis tantuszoktól nehéz zsebekkel indultam el a főpostára, hogy a kifüggesztett telefonkönyveket áttanulmányozzam, ismerősök telefonszámait után kutatva, akik netalántán tudhatják, hogy merre lehet a városrész, az üzlet, milyen buszok járnak arra. Sajnos a telefonkönyvek ugyanúgy a vandalizmus áldozatává váltak, mint a köztelefonok nagy része, hiszen a vandál publikum úgy tekintett rájuk, mint az állami posta tulajdonára. Az egész nyomorért a szocialista kormányt érezték felelősnek, logikus hát, hogy a telefonokat és telefonkönyveket tönkretegyék, ha már a felelősöket nem tehetik tönkre, vagy legalábbis kotlóstojaát hajítani a pofájukba, ha nem vigyáznának rájuk eléggé a mi adópénzünkből fizetett biztonsági őrök.

Bizonyos időbe tellett, de végül az ajánlott szatocs csak előhozta a raktárból a göngyöleget, és... Uram, segíts!... hát a színe... igen, a színe a nevezett ördögbőrnek... egy bizonyos világoszöld volt! Méregzöldnek nem lenne találó nevezni, de mindenesetre elég mérgező. Inkább spenótra hajazott, miután már egyszer megették. Most mi legyen? – kérdezte már Lenin is, az októberi forradalom titánja, aki ugyan nem érte el a százhatvan centit, viszont elérte az öröklétet... mint szép múmia. Nem olyan randa ráncos, mint az egyiptomiak, de azok, ugye, a kizsákmányoló osztályt képviselték. Milyen esély maradt rá belátható időn belül egy használható színű ördögbőrt szerezni? Valami barna, krém, legalább egy erdészöld árnyalatban. Na ja! Inkább semmilyen. A dolgozó munkás/parasztréteg kéket hordott, nem igaz?

Nehéz szívvel leblattoltam a keservesen megkeresett fityingjeimet, és a fosszínű ördögbőr véggel a hónom és ernyőm alatt, kiléptem a szakadó esőbe. A következő lépés kivitelezése már egyszerűbb volt, hiszen volt egy házi szabóm, szakmájának elismert mestere. Egy szocialista szövetkezet

alkalmazottja, azaz egy majdnem önálló vállalkozó, vagy még inkább, ha úgy akarod, szabadon alkotó művész. Ha találkoztunk az utcán – nem meglepő egy kisvárosban egy gimnazista és egy majdnem szabad szabásművész részéről –, mindig előrevágott egy „Adjisten, fiatalurat” az irányomba, amire én szerény visszafogottságomban egy „Mély tisztelem”-mel válaszoltam. Mindig viccesnek találtam, amikor azok onnan, a „birodalomból”, azaz Nyugat-Németországból (mai szóhasználat wessie – lásd: ossie-wessie) megcsodálták, hogy én kizárólag rendelésre csináltatott ingeket, öltönyöket, sőt lábbelit viseltem, nem tudván, hogy ez a szocialista félregazdálkodás kifejezője volt, más nem lévén a boltok akasztóin. A hatalmasok szerint ez már a paradicsom. Így felőlük pucéron szaladgálhattunk volna, mint Ádám és Éva.

A lebeszélte időpontban a felgöngyölt ördög-bőrrel a hónom alatt már csak el kellett magyaráznom az úriszabó-műhelyben, mit akar a magamfajta.

Ha e történet elején már feltűnt volna némelyiketeknek, hogy én már zsenge fiatal koromban kifejlesztettem képességemet egy cucc körülbelüli, érthető leírására, akkor köszönöm a bókot!

Ez persze a fentebb leírt szocialista..., de ezt most hagyjuk!

„Szeretnék egy kétsoros, halszállás öltönyt, felső zsebbel, ahová egy fehér kendőt tűzhetek, laza bő hajtókás nadrággal” – már ennyi is elég volt egy ilyen kaliberű mesternek, hogy százszázalékos pontossággal leszállítsa a kívánt darabot. Ha kétely merült fel, akkor benyúlt a pult alá, és elővarázsolt egy tíz évnél soha sem frissebb Necker-mann vagy Quelle katalógust. Ennyi érési idő a minimum a divat terjedési sebességében. (A parmezánnál már sok is!) Látjuk hát, hogy szülővárosomban egy befutott párttitkár úgy divatozott, mint ahogy az imperialista kizsákmányoló: már évek óta leadta, mint viselhetetlent, a Vöröske-reoszt karitatív ruhabegyűjtőbe! Ez természetesen nem változtatott semmit a tényen, hogy a szocializmus előre-, míg az imperializmus hátrafelé haladt.

Először is méretet vett, a válltól usque az ülep közepéig, egy művészi tehetséggel megáldott, középkorú mester begyakorolt mozdulatával.

„Nem! Nem! A dzseki rövidebb kell hogy legyen! – horkantam fel. Sokkal rövidebb. Alig a köldök alatt.”

„De kérem... ilyen rövid dzseki még nem volt soha!”

„De igen! Nagy Károly és Barbarossa Frigyes már így viselték!”

„Há... értem. Vagy úgy! Akkor...”

Rövidre fogom. Amikor eljöttem a kész alkotásért, és rám próbálták, én voltam az univerzum... legszerencsétlenebb dzsekitulajdonosa. Mert ugyan az a szakma minden szabályának betartásával készült el, vasalt tengerifű béléssel, enyven keményített lószőr keményítéssel, halcsontos gallérral, merev, mint egy mellvért. Hozzá ez a foszöld... legszívesebben a tűzbe dobtam volna. Ehelyett egy díszhelyet kapott az amúgy ritkásan tele szekrényemben. Párszor még meggyőztem magam, és felvettem kitüntetett eseményekre, de Ulli fellépéséhez és laza stílusához nem lehetett felérni. Még ha megszerzése súlyos szervezési és anyagi megterhelésembe került is, kiesett emlékezetemből, mikor és hogyan tűnt el életem zöld szégyenfoltja. Pedig a korszakra jellemzően kevés ruhánk volt akkoriban. Az utolsó gatyából vagy kapcából is ki lehetett hozni még egy vacsorát... indirekt, az elterjedt cserekereskedelem révén!

Hogy erre a blőd történetre még évtizedek után is emlékszem, ez biztosan jelent valamit! Természetesen ápoljuk szép emlékeinket sikereinkről, szerelmeinkről, amikben részünk volt, de... nem tudom, ti hogy vagytok vele? A pofára eséseknek is megvan a porlepte helye az agytekevényekben, ameddig az Alzheimer meg nem vált.

Németből magyarította: Révök Retép

*Kett Groza János
grafikája*

KATONÁK VAGYUNK

(RÉSZLET EGY KÉSZÜLŐ KÖNYVBŐL)

„A férfi ember, ha néhány hónappal megúszta a katonáskodást, egész jövőendő életében erről mesél.” (férfi folklór)

Hogyan úsztam meg a kaszárnyafogságot

Az ötvenes években a fiú egyetemisták a katonai szolgálatot az egyetemeken működő különleges tanszékek keretében végezték el, párhuzamosan a tanulmányaikkal. Három éven keresztül heti egy nap főleg elméleti kiképzést kaptak. Második és negyedik évben a nyári szünetben egy, majd két hónapos tényleges katonai szolgálatot teljesítettek.

1957 nyarán másodikos jogi egyetemistaként, miután önként kopaszra nyírtam a hajamat, bevonultam a nagyváradi Rulikovski temető melletti kaszárnyába a 30 napos kiképzésre és a katonai eskütételre. Kimenőt csak az eskütétel napjától kaphattunk. Az óriási területen fekvő, több épületből álló kaszárnyában azon a nyáron a kolozsvári bölcsészeti és művészeti egyetemek diákjai, valamint a brassói politechnikások vettek részt a kiképzésen, akik közül sokan szászok voltak.

Pechemre rám osztották az eskü előtti napon a konyhaszolgálatot. Aznap reggel jelentkeztem a konyhán egy Hans nevű szász fiúval együtt. Azzal vigasztaltuk magunkat, hogy megdézsmálhatjuk a tiszti étkezde finomságait, a mindennapi árpakása helyett, ráadásul megúszhatjuk az aznapi kiképzést is.

Az előző napokon kellemes időjárás volt, de már aznap délelőtt, július lévén, iszonyú meleg telepedett a kaszárnyára, amely fokozta a legyek invázióját. Tíz óra körül megjelent a parancsnok egy őrnagy kíséretében. Jelentettem, hogy a konyhán minden rendben van. Mire a parancsnok körülnézett, és meglátva a rengeteg legyet, gyanús nyugalommal hozzám fordult: „Miért van ennyi légy a konyhában és az ebédlőben?”

Erezve a veszedelmet, megpróbáltam mindent a hőségre hárítani, majd azzal folytattam, hogy megpróbáljuk a legyek kihajtását is. Ezen válaszzal csak azt értem el, hogy a parancsnok pulykavörös képpel ránk dörrent: „Ha ebédkor csak egy legyet is látok, kétnapi kaszárnyafogságot kaptok!”

Jövőendő jogászként törtem a fejemet, hogy mivel védekezhethetnék, de még ki sem nyitottam a számát, amikor a tisztek már eltávoztak.

Észrevettem, hogy az őrnagy menet közben felénk fordult, hevesen integetett a raktár és a légyrajok felé, majd furcsa pumpáló mozdulatok után követte a parancsnokot. Hanssal együtt le voltunk taglózva, hiszen biztosra vehettük a büntetést. Súlyosbította a helyzetünket, hogy postai üzenettel mindketten randevút szerveztünk, amire már nem sok kilátás volt. Visszagondolva az őrnagy viselkedésére, megkönnyebbülten rájöttem, hogy segíteni akart nekünk. Biztosra vettem, hogy a megoldást a raktárban kell keresnünk, ezért odarohantunk, és alaposan körülnéztünk a helyiségekben. Találtunk is egy hordócskát, amely a szag alapján ítélve, csak rovarirtóval lehetett tele. Tovább kutattunk, és ráakadtunk egy pumpafélére.

Rögtön nekikezdünk a légyirtásnak, bepermetezve majdnem minden helyiséget, és már azt hittük, hogy sikerrel járunk, amikor hirtelen meghibásodott a pumpa. Utasítottam Hansot, hogy politechnikásként javítsa meg. Szegény fiú próbálkozott, de csak annyit ért el, hogy a pumpa széthullott.

Már szinte belenyugodtunk a vereségbe, mivel az idő dél felé járt. Kétségbeesésemben egy mérész ötletem támadt. Az ötletet egy rozsdás vödör adta, amely ott szomorkodott a raktárban. Oda szóltam Hansnak, hogy ha nem tudunk pumpálni, akkor majd öntözünk. Nekiláttunk a munkának.

Teleöntöttük rovarirtóval a vödröt, és elkezdtük locsolni a falakat, de persze jócskán jutott a bútorzatra és az edényekre is. Nem kíméltünk semmit, még a tiszti étkezdét sem, amiért konfliktusba kerültünk a konyhaszemélyzettel, de mivel láttak messziről a tisztekkel tárgyalni, azt hitték, hogy parancsot teljesítünk.

Mire kiürült a hordócska, mindenről csurgott a bűdös lé. Szinte el sem hittük, hogy sikerült a légyirtás. Már csak néhány légy döngicsélt, de azok is elrepültek, vagy a földre hulltak csatlakoz-

va az asztalokra és a padlóra hullt legyek százaihoz. A konyha is megkapta a magáét.

Mindkettőnknek erős hányingere volt, de már reménykedtünk. Leírhatatlan látványt nyújtottak a legyek százaival borított asztalok, üstök és tányérok. Nem csoda, hogy a katonák egy része be sem mert menni az ebédlőbe, de végül a legtöbben, kiegészve a gyakorlatokon, mégiscsak ebédelni akartak.

A tiszti étkezde kapta a legnagyobb adagot, úgyhogy a tisztek az árokparton ebédelték aznap.

Mire megjelent a parancsnok és az őrnagy, már majdnem lázadás tört ki a legyek miatt, de végül csak néhányan támadtak a parancsnokra, kezükben tartva a legyekkel teli kanalakat. Az őrnagy megfordult, és alig tudta leplezni a jókedvét. A parancsnok megtántorodott, majd kitámolyogva a friss levegőre felénk intett, hogy közelítsünk hozzá.

„Mi lesz ebből?” – gondoltam, de összeszedve minden bátorságomat, s magammal rántva a holt-ra vált százsz kollégát, utolértük a tiszteket.

Mielőtt a parancsnok magához tért volna, tiszteltem, és harsány hangon jelentettem: „A kapott parancs szerint intézkedtünk a legyek elpusztítására, ami sikerült is.”

A parancsnok csak hápogott, de aztán megemelte magát, és nagy nehezen kinyögte: „Rendben van, katonák!”

Erre én újra vigyázzba vágtam magam, és sztentori hangon elmondtam az ilyenkor kötelező álhazafias szöveget: „Szolgáltuk a Román Népköztársaságot!”

Másnap délelőtt már a váradi utcákon sétáltunk, mint akik jól végezték a dolgukat.

Nienstedt Kovách Ildikó

EGY POHÁR TEJ

1941 táján már igencsak gyűjtötték Romániában is a zsidókat. Akinek sikerült, meghúzódtott valahol. Tanyákon, kis falvakban jobban el lehetett rejtőzni.

Spitz Bandi elmesélte nekem az ő menekülését.

1941. augusztus 4-én hurcolták el Antonescu legionáriusai a többi zsidóval együtt. Éppen 18 éves lett. A születésnapját a marhaszállító vagonban ünnepelte. Ő volt a legfiatalabb, vidám és humoros. Mennyit nótázott, és mennyi viccet mesélt a többiek felvidítésére...! Homoródra vitték őket, Brassó közelébe, kényszermunkára. Vasútvonalat kellett építeniük. Sok és nehéz munka, kevés étellel. Vízihiány, tetű, tífusz, vérhas...

Spitz Andrásnak egyéb sem járt a fejében, mint az, hogy miként lehetne megszökni. A vágóhídon dolgozóktól szerzett egy marhahólyagot tele vérrel. Azt kellett meginnia, lehetőleg a sorakozó előtt. Nagy undorral megitta, aztán szaladt ő is sorba állni. Mikor mindenki a helyén állt, akkor hányt ki, és gyorsan széjjelkente magán, hogy minél több látszódjék. Úgy nézett ki, mintha tüdővérzése lenne. A többi rab gyorsan bevitte a lazarett barakkba.

Ahogy megjött a román orvos, a véres ember rögtön megmondta neki, hogy szökni akar. Jó ember volt az orvos, megértette a helyzetet.

Kötözzön meg gyorsan – mondta az orvos, s le is ült engedelmesen egy székre, és hátra tartotta a kezeit. Spitz András, aki egy fejjel kisebb volt a doktornál, megkötözte annak hátra tett kezeit egy csomag gézzel, és egy fehér köpenybe öltözve elinált az ablakon keresztül.

Hogy hány napon és éjszakán át bolyongott, már nem emlékezett, de arra eszmélt fel, hogy egy pajtában, szalmában fekszik és egy öreg, román paraszt egy pohár tejjel itatja. Kint már télies volt az idő, de a szalma meleg volt. Talán karácsony ideje lehetett, de mit számított már az neki! Élt, és életben maradt.

Három napig ápolta az öreg parasztember. Neki köszönheti, hogy megmenekült, és üldözői nem találták meg.

Dr. Markovity Radmila

SEMMI ÉS VALAMI

November utolsó napjaiban járunk. A langyos nappalokat felváltotta a hidegebb levegő, de ha autóval közlekedik az ember, elég egy átmeneti kabátot öltenie magára.

Születésnapra ebédre készültem. Illendően, de szolidan felöltöztem, az ajándékot a táskába helyeztem, és elindultam a garázs felé. Megváltam szokásos harcomat a garázsajtóval. Szerencsére, eddig én lettem a győztes.

Gyorsan a ház elé értem, leparkoltam. Megindultam a bejárat felé, szaporázva a lépteimet, mert feltámadt a szél, ami nem kímélte a bőrt. Nyolc-tíz lépcső vezetett a bejárat ajtóhoz, aminek jól neki kell veselkedni, csak akkor engedi be a halandót. Maradt pár lépés, majd indulás a második emeletre. Nem kapkodtam a lábaimat, csak úgy öregasszonyosan lépkedve, a korlátba kapaszkodva haladtam fölfelé. A lábaim kezdtek nehezedni... valamikor a kovács fűjtatója sem lövellt ki magából több levegőt, mint az én tudóm. Megálltam fűjtatni, közben eszembe jutott Plátón, Arisztotelész, akik azt állították, a semmiből lett valami. Ezzel a semmivel a huszadik század tudósai is foglalkoztak, szerintem ma is erről filozofálnak. Ők sem tudnak mindenben megegyezni, akkor én mit akarok? Igaz lenne a tény, hogy a semmiből keletkezik a valami? Tévednek? Én tévedek, amikor nem tudom felfogni, hogyan lesz a semmiből valami? Most van semmi, csak én más formában érzékelem? Vagy csak nézőpont kérdése az egész? Az sincs kizárva, a semmi mégiscsak valami. Például ifjú koromban felszaladtam a lépcsőkön, az nekem semmit sem jelentett. Ma nehezen, lihegve vonzsolom magam fölfelé ugyanazon a lépcsőkön, így lett a semmiből valamiféle nem kellemes állapot, amiből ha ismét semmi lenne, így váltakozva hol könnyebb, hol nehezebb lenne az amúgy is nehéz élet. Abba hagytam az eszmefuttatásom, és csigagyorsasággal felértem a második emeletre.

Kedves fogadtatás, kellemes hangulat, a finom falatok között halk nevetgélés.

Az idő röpül, amikor sétálnia kellene, de vár a kötelezettség, menni kell.

Lefelé haladunk, magunk után hagyjuk a lépcsőfokokat.

– Látod, testvér, lefelé nem nagy gondot okoz a második emelet. Mondhatnám: semmiség.

– Igazad van, nekem is a fejem felett általában ott lebeg a „semmim sem fáj” óhaj, pedig tudván tudom, ez önámítás.

Az utcára érve elcsattant két puszi, majd mindketten ráléptünk a saját sorsunk útjára.

Nekem az a „megtiszteltetés” jutott, hogy az autóm ajtaja csődöt mondott. Fenekemmel lökdös-tem, kezemmel ütöttem, de nem nyílt ki.

– Nem tolsz ki velem, ármányosa! Megkerüllek, és bemászom, ha az anyósülés melletti ajtó kinyílik.

Sikerült.

Igen ám, de át kell mászni a kormánykerék mögötti ülésre. Dühömben nem dolgoztam ki kellő stratégiát.

Fél fenékkal az eredetileg nekem szánt ülés szélére ereszkedtem a bal kezem és bal lábam segítségével, de a jobb lábam sehogy sem akarta a szép szót. Ekkor megragadtam két kézzel a térdem, a fejem felett cibálva átemeltem a lábam a kormánykerék felett.

Azóta két mankóval közlekedem, ha a természet törvénye kikényszerít az ágyból.

Megfeledkeztem róla, hogy nem vagyok húszéves, de megértettem, hogyan lesz a semmiségből valami áldatlan helyzet.

Kett Groza János grafikája

Bátkai Sándor

TÜRELEM...

„A SZERETET TÜRELMES, JÓSÁGOS...” (1KOR 13,4)

Az Örökkévaló Isten alapvető tulajdonsága a szeretet, de emellett alapvető fontosságú az ember irányában tanúsított hosszútűrése is. Az Úr a bűn miatti jogos ítéletét felfüggesztette. Késedelmes a haragra. Elviseli az emberi nemnek a sokféleképpen megmutatkozó, ítéletre méltó tetteit anélkül, hogy azonnal lesújtana és elpusztítana, akár egyének, akár népek életében mutakozzék meg a bűn. Az Úr ítéletének felfüggesztése annak jegyében történt, hogy lehetőséget teremt minden ember számára a megváltozásra, a megtérésre. Hosszútűrése Jézus Krisztusban érte el a csúcspontját.

Isten ígéje világosan szól egy olyan történetről, ahol az emberi türelmetlenségnek napjainkig ható világos következményeit lehet látni. Az első világot elpusztító vízözön után csak Noé és családja lépett ki a bárkából, majd megindult újra az emberiség elszaporodása. Babel tornyának építése az embernek Istentől való elfordulásáról árulkodik. Az Örökkévaló „beindítja” a megígért megmentési tervének mozzanatait. Kihívja Ábrahámot régi lakhelyéről, Úr-Kaszdimból, azzal a megbízatással, hogy Kánaán földjére telepedjen át. Ott szövetséget köt Ábrahámmal, mondván: „Nagy néppé teszek, és megáldalak, nagygyá teszem nevedet, és áldás leszel...Általad nyer áldást a föld minden nemzetsége.” (1Móz 12,2–3.) Nos, el is érkezett Ábrahám Kánaán földjére, ahol az Úr azt ígérte neki: „A te utódaidnak fogom adni ezt a földet! Ő pedig oltárt épített ott az Úrnak, aki megjelent neki.” (1Móz 12,7) Bár Ábrahám ellenséges indulatú népek között lakott, az Úr megóvta őt, feleségét, Sárát, valamint unokaöccsét, Lótót, minden veszedelemtől, majd újra megerősítette a korábbi szövetséget vele, utódot ígért neki, aki által beteljesedik az ígélet, a kicsiny kezdet után megtörténik a nagy néppé válás. Ábrahám és felesége, Sára, örömmel vette tudomásul az Úr ígéletét, de ahogy teltek az évek, évtizedek, és az ígért gyermekáldás késett, Sára türelmetlenné vált. Úgy vélte, talán „besegít” Istennek, hogy az ígélet megvalósuljon, és „felhatalmazta” férjét, hogy Hágár nevű szolgálójával töltsön egy éjszakát, amelynek nyomán esetleg Ábrahám-tól származó gyermeke lesz a családnak. Később döbrent rá nagy csalódással, hogy türelmetlen-

sége rossz tanácsadó volt, mert, amint a szolgáló észlelte, hogy teherbe esett, Sára már nem jelentette számára a nagyra becsült, tisztelt gazdaasszonyt. Olyan feszültség lépett fel a két asszony között, hogy Hágár menekülésre kényszerült. Az visszarendelte őt, de a békesség többé nem állt helyre igazán. A gyermek a megfelelő időben meg is született, és az Izmaél nevet kapta. Az ellentétek viszont továbbra is megmaradtak, attól függetlenül, hogy a gyermek édesapja Ábrahám volt.

Kedves nemzettársaim! Isten életünk minden mozzanatát jól ismeri, neki pontos terve van minden ember életére nézve, de nem kényszeríti reánk akaratát. Ha az ember hátat fordít Istennek, és szembehelyezkedik vele, saját magának okoz szenvedést, olykor hosszú, nemzedékekre kiható következményekkel. Ábrahám és Sára életében végül megvalósult Isten ígérete, hiszen, bár fizikai életkoruk előrehaladott volt, ettől függetlenül, amit Isten megígért, az megtörtént. Sára Ábrahám-tól származó gyermeket szült, aki az Izsák nevet kapta, s ő lett az Isten által ígért „jogutód”. Maig érvényes tanulságot szolgáltat viszont Sára türelmetlenségének következménye. Chrudinák Alajos, a jeles magyar oknyomozó újságíró, a Panoráma című televízió-műsor főszerkesztője, egy közel-keleti útja során megkérdezte Jasszer Arafatot, az egykori palesztin vezért, hogy mivel magyarázza a folytonos izraeli-palesztin szembenállást, az állandó háborúskodást, ami tulajdonképpen a két nép által lakott terület birtoklásáért folyik. Nos, a válasz az volt, hogy „mi, palesztinok is Ábrahám leszármazottai vagyunk Hágár révén, s így az ígélet a mi számunkra is érvényes!” Íme, egy „családi háromszög”, ami az Örökkévaló Isten egyértelmű és világos akaratával ellentétben történt, több évezredes ellenségeskedés forrása lett!

Nos, az emberi türelmetlenség szomorú következményei továbbra is nyomon követhetők, hiszen Izsák két fia, Ézsau és Jákób között is emberi küzdelem folyt az isteni áldás birtoklásáért. Ebben az esetben Izsák felesége, Rebeka, a két gyermek édesanyja próbálta meg a „történesek szálaait mozgatni”. Az eredmény az lett, hogy Jákóbnak, miután csalással megszerezte az elsőszülöttnak

járó atyai áldást, el kellett menekülnie családi köréből, és édesanyja, aki erősen „besegített” a csalásba, élete során többet nem láthatta szeretett fiát. Jákób az édesanyja távolban élő rokonságához menekült. Ott lángoló szerelem gyúlt szívében nagybátyjának, Lábánnak, Rákhel nevű leánya iránt. Megegyezés szerint hét évet szolgált, hogy feleségül kapja Rákhelt. Az esküvő után derült ki, hogy becsapták, hiszen az ünnepség után a családi sátorban Leát, Rákhel nővérét találta. Rákhelért újabb hét évet szolgált, s ezután kapta meg szeretett feleségét. Időközben gyermekei születtek a két feleségtől. Munkáját megáldotta Isten, meggazdagodott, és elhatározta, hogy hazatér családjával, minden szerzeményével szülőföldjére. Szívét aggodalom töltötte el, hogy esetleg bátyjának, Ézsauinak haragjával kell szembenéznie. Elindult családjával együtt, és amíg családja éjszakai álmát aludta a Jabbók gázlónál, „Valakivel”, egy titokzatos idegennel tusakodott hajnalig. Ekkor az „idegen” megérintette csípője forgócsontját, és az kificamodott. Ennek ellenére Jákób nem engedte

el, arra kérte őt, hogy mondjon áldást életére. Az idegen megkérdezte tőle: „mi a neved?” Ő így felelt: Jákób, ami azt jelenti, hogy „csaló”. Ezután jött az „áldás”: mától kezdve nem Jákób lesz a neved, hanem Izráel, ami azt jelenti, hogy Isten ereje, Isten harcosa!

Drága magyar testvéreim! Isten előtt nem tarthatjuk el életünknek egyetlen homályos pontját sem! Amikor Jákób bevallotta, hogy „a nevem az, hogy Csaló, amit korábbi cselekedeteim is bizonyítanak”, Isten megkönyörült rajta. Minden ember számára örök érvényű, használható „recept”. Bevallani bűneinket, gyarlóságainkat, hiszen Jézus Krisztus éppen azért jött e földre, hogy ezekből a mélységekből kiemeljen bennünket. Aki ezt az őszinte bűnvallást megteszi, azt Isten, Jézus Krisztus áldozatára való tekintettel, „igaznak nyilvánítja”, és megnyitja számára az örök élet kapuját. Adj a Isten, hogy minél több magyar ember ismerje fel, hogy e mulandó földi életből át lehet lépni abba az országba, amit drága Megváltónk saját vérére vásárolt meg a mi számunkra.

Horváth Csaba

A JÁTÉK

Kitti elmélyült a játékban. Észre sem vette, ahogy közeledem hozzá, majd csendben leülök mellé. A kőrisfának támasztottam a hátam, és csak vártam, hátha észrevesz. Szia, pap bácsi. Üdvözölt anélkül, hogy feltekintett volna a táblagépről, melyen valami stratégiajátékot játszott. Mi a játék neve? – kérdeztem, de tekintetemet az égre emeltem, mintha valahova a messzi régmúltba fűrném, oda, ahol a fák lombjai között az én gyermekkorom bújik meg. Elmosolyodtam. Farm. Mintha kutyaugatásra hasonlított volna ez az egy szótagú szó, kicsit össze is rezzentem, mert igen elkalandoztam közben saját emlékeimben, s a táblagép némára volt kapcsolva. Manapság így megy ez. Tudnak figyelni, ha közben telefonoznak. Nem hittem el, de azt mondják, működik. Én nem tudok egyszerre több dolgot végezni... hatékonyan. Egyet, de arra odafigyelek. Ők azt mondják, megy ez, mint a karikacsapás. Pap bácsi, a te idődben volt már táblagép? Nem, Kitti. Mi táblára rajzoltunk, és néha még meg is szidtak az iskolában, mert elrajzoltuk, elfirkáltuk a krétát. Mesélsz a játékaidról? Miközben te leszegett fejjel tablete-

zel, és még rám sem figyelsz? Bocsi. És... ha nem bocsátok meg? És bedurcizom és elmegyek és örök harag? Na, ehhez mit szólsz? Pont úgy beszélsz, pap bácsi, mint a barátnőm, Anna. Az is mindig besértődik. Én nem sértődöm be mindig, csak kérdeztem, hogy tetszene-e? Nem, nem tetszene. Még játékból sem? Nem, még játékból sem. Miért? Mert a sértődés nem játék, mondta Kitti, és kikapcsolta a táblagépet. Tudsz fára mászni? Igen, pap bácsi, tudok. Megkönnyebbültem. Végre valaki, aki tud fára mászni, nemcsak lovagolni, vívni, karatézni. Akkor felmászunk? Intettem tekintetemmel a lombos kőrisfára. Igen! Jaj, de izgi! Pár perc, és fent voltunk. Kényelmesen elhelyezkedtünk egy-egy ágon. Jó itt fent. Szép a kilátás. És közelebb is vagyunk a Jóistenhez, egészítettem ki. Tényleg? Igen, legalább három méterrel. Kitti felkacagott. Akkor, aki repülővel utazik, milyen közel van? Az szerintem egy kicsit be kell, hogy húzza a nyakát, nehogy beleverje a fejét a mennyország aljába. Vicces vagy, pap bácsi. Miket játszottál gyermekkorodban? Sárkányt eregettünk a focipályán. Az egyik srácnak, Antinak hívták,

volt egy saját készítésű papírsárkánya. Nagyon magasra felvitte a szél. Milyen magasra? Talán ötven méter is megvolt. Hú, az sok? Gyerekkoromban nagyon magasnak tűnt. Akkor az ég végtelen volt, és nem csíkozta össze ennyi repülő. Lehetett látni a nagy kék eget. Aztán mi lett a sárkánnyal? Képzeld, lezuhant. Csak úgy? Igen. Arra emlékszem, hogy csak úgy lezuhant. Bele egy jegenyefába. Megakadt a hegyén. Az milyen fa? Nagy, magas. Az édig ér? Nem, Kitti, a jegenyefák nem nőnek az édig, mondtam már-már nevetve, hogy ennyire beleillett a párbeszédbe ez a bölcs mondat. Miért? Mert a növekedésnek is megvannak a maga szabályai, törvényei. És te ezeket érted? Nem. Nem is kell értenem, elég, ha elfogadom. És le tudtátok szedni a sárkányt? Nem. Azt hiszem, ott maradt. Azt hittük, felmegy a legmagasabb édig, mert jó szelet kapott, aztán csak úgy lezuhant, talán elszakadt a papír, és kiegyensúlyozatlan maradt, és vége volt. A jegenyefára nem tudtunk felmászni. Csak a villanszerelőt láttam egy alkalommal a létrás kocsival. Amikor leszakadt egy vezeték. És szomorúak voltatok? Igen. Aznap igen. És másnap? Másnap Anti készített egy másik sárkányt. Klassz játék lehetett. Igen. Az volt. És még mit játszottatok? Fára másztunk, mint most teveled. Akkor volt még egy kedves játékunk. Tudod, autóbusszal jártunk óvodába. És mindig elgyönyörködtem a buszvezetőben, hogy az milyen magabiztos, milyen precízen tudja ezt a nagy járművet irányítani, fordulni vele. Sokáig el tudtam nézni a munkáját. Aztán egy nap kaptunk egy igazi autókormányt. Öregapám egy vasrúdból készített hozzá kormánytengelyt, és beástuk a végét a földbe. Egy kis széket tettünk mögé, és máris buszvezetőkké váltunk. Egy kartonlapra ráírtuk a busz számát, a 31-est, és már indultunk is képzeletben az óvodába. Szinte tökéletesen tudtuk a busz hangját utánozni, ahogy elindul, ahogy megáll, kinyitja az ajtókat. Ez a szizsmákolós rész volt talán a legizgalmasabb, és végül a megérkezés, a „végállomás, nem megy tovább” diadalmas felkiáltás. És mi tetszett neked ebben a játékban? – kérdezte Kitti, mert lány létére ez nem volt egyértelműen izgalmas játék. Szimulátor volt. Mintázta, utánozta a valóságot. Amikor elindultunk, a valóság megváltozott, elképzeltük az utat, ami az óvodáig visz. Megállóról megállóra, utcáról utcára. Mindez monitor, kijelző nélkül. Újra és újra átéltek az utazás élményét, a busz remegését, és mi is kicsit igazi buszvezetőkké váltunk. Magabiztosakká. Akik felelősek az utasokért. Az elindulásért és a megérkezésért. Tudod, a busszal nem

lehetett száguldani. Gyorsan menni, versenyezni. Mivel buszkormány volt a játékunk, nem tudtunk autóversenyt játszani, vagy valami hasonló sportot. Próbáltuk, nem mondom, de nem tudtuk a valóságérzetet fenntartani sokáig, így hát a lomha busznál maradtunk. Az volt benne a jó, hogy megtanultunk lassan járni. Olyankor az ember több dologra oda tud figyelni. Manapság mindenki rohan, siet, száguld, és nincs idő a másakra. Megtanultunk várni a pirosnál, vagy amikor esőt szimuláltunk, akkor megvárni azt, aki szalad a jármű után, mert lemaradt a tócsák kerülése miatt. Megtanultuk meglátni a másik nyomorát. Felvettünk mozgássérültet, kerekesszékest, mankósat, öregget, terhes anyukát. És mondok még valamit. Ez nem a kormányval kezdődött. Korábban. Az első autónk a konyhaasztal volt. Egy lila lábos volt a kormány, amire a vasalót tették, miközben vasaltak. Máskülönben buszkormánynak használtuk. Akkor a következő autó a Singer varrógép volt, ahova be lehetett ülni, a lendkerék volt a kormány, és amikor elfordítottuk, a pedál, amin ültünk, kisé megdőlt, így nagy ívű kanyarokat lehetett írni vele. Esős napokon a faskamrában ültünk egy fásládában. Az ablak olyan magasságban volt, mint a buszban, amikor óvodába indultunk. És csak burroggni kellett, s máris elindult képzeletben a fásláda. Jó lehetett. Igen. De fel kellett nőni. És az baj? Nem baj. Azt is megtanultuk, mi a különbség a képzelet és a valóság között. Mert bizony van, amikor az ember úgy él, úgy viselkedik, mint mi a játékban, gyermekkorunkban. Vagyis? Ezt nem értem. Hogy azt hiszi, mivel burrog, mivel forgatja a kormányt, mivel úgy csinál, mintha vezetne... azt képzelet, van haladás. Mert olyan hangokat ad ki, mint egy autó vagy autóbusz. Mert pörög az élete, de nincs haladás, csak a haladás és utazás szimulációja. Amikor elindulunk, elkezdődik a nagy utazás az igazi végállomásra, nem érhetjük be, nem elégedhetünk meg szimulációkkal, a látszattal, képzelgésekkel. Mert nem játék. Sem Isten, sem az örökkévalóság, sem a hit. Eljött egy nap, amikor végleg felkeltünk a játék kormány mögül. Felnőttünk. Megtanultuk elengedni a játékokat. Megtanultunk látni. Hogy nem az a valóság, amit elképzeltünk a játékban, hanem az, amit valósággal érzékelünk és látunk. És a legfontosabb! Nem akartunk a buszvezető helyébe ülni. Sokszor jó volt utasnak lenni. Csak utasnak. Pap bácsi, tudsz sárkányt készíteni? Igen. Csinálunk egyet? Igen. És felmegy az édig? Még magasabbra is! Kézen fogva szaladtunk a réten hazáig.

Fitori Julianna

KIRÁNDULÁS KAPPADÓKIÁBA

Az utazásomról szeretnék röviden mesélni. Mert minden utazás élmény. Törökország déli partja mediterrán környezet: meleg éghajlat, sok pálmafa, sok virág és könnyed életérzés. Antalya ókori nagyváros kevés történelmi emlékkel, bár uralkodtak itt a hettiták, perzsák, görögök, rómaiak, szeldzsukok is. Ma 600 szálló várja a turistákat több száz km-en, a tengerparton. Mi is 5 csillagos szállodában aludtunk! A város büszkén mutatja a modernizált manufaktúráit: bőrkabát, aranyékszer és török (nem perzsa) szőnyeg készítésében „nagyhatalomnak” tartják magukat a világpiaccon. Gyönyörű dolgokat láttunk a bemutatókon.

Elhagyva a tengert, É-K irányban Ürgüp városába vittek busszal. Ez Kappadókiában van. Itt egyedülálló természeti táj fogadott, kúp alakú sziklakkal. A lágy tufa kőzetet a szél alakította, de a tetején mindegyiknek van egy fekete bazaltsapkája (olyan svájciféle), mert azt nem erodálta a szél. Rengeteg barlanglakást vájtak ezekbe a ma-

gas sziklákba, mivel évezredek óta az üldözöttek itt leltek menedéket. Ezt a népes közösséget (4435 lakás) Pál apostol is meglátogatta, és megtérítette őket. Templomokat vájtak a sziklákba, melyeket keresztény freskókkal díszítettek a Szíriából érkezett festők. Ez a közösség a nehéz körülmények ellenére megőrizte a kereszténységet a világ számára. Én őszinte hálával gondolok rájuk.

Szórakoztató műsorként volt egy dervis-est és egy néptánc-est. Az első teljes némaságban zajlott, a másik nagy zenebona volt. Törökország, lásd, az ellentétek országa. A régi középkor a modern korral keveredik. Bár Kemál Atatürk köztársaságot teremtett 1923-ban, és nyugati kultúrát követett (latin betűk, csador törölve, válás bevezetve), a régi hagyományok még élnek. De hát ez teszi őket egyedivé.

Mindezt meg akartam osztani azokkal, akikkel szeretek beszélgetni.

***Kemal Atatürk szobra
Antalyában***

Sziklákba vájt lakás

Mecset Konya városában

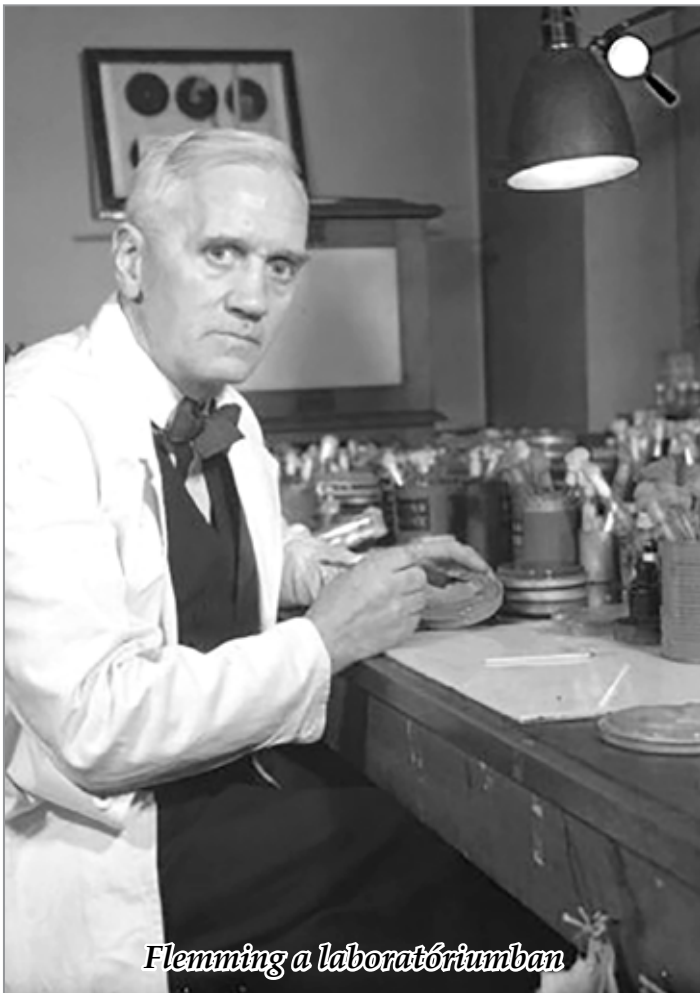
Dr. Vajda Sándor

A 20. SZÁZAD CSODÁJA, A PENICILLIN

Az antibiotikumok olyan gyógyszerek, melyek a szervezetben megtelepedett baktériumokat elpusztítják, vagy a szaporodásukat gátolják, ezért a fertőzések kezelésére vagy megelőzésére használják őket. Az elnevezés az antibiózisból származik, és ezt a fogalmat Paul Vuillemin vezette be a szakirodalomba 1889-ben. Az antibiotikumok története az orvostudomány fejlődésének egyik fontos fejezete. Több ókori gyógyászatban, már 2000 évvel ezelőtt használtak a fertőzések kezelésére mikrobaölő tulajdonságú keverékeket. Egyiptomban és a görög orvoslásban is, penésszel, növényi részekkel és azok levével kezelték a fertőzéseket. Bartolomeo Gosio 1893-ban mikofenolsavat izolált és kristályosított egy *Penicillium* penészgombából, megállapítván, hogy ez az anyag gátolja a *Bacillus anthracis* növekedését. Tudományos köz-

leményeire (1893-ban és 1896-ban jelentek meg) nem figyeltek fel a szakemberek. Ernest Duchesne francia katonaorvos megfigyelte, hogy a lovászfiúk a nyergekről összegyűjtötték a penészt, és azt kenőcs formájában a sebek gyógyítására használták. Duchesne alaposan tanulmányozta a penészgombákat, s megállapította, hogy a halálos adag tífuszbacilus beoltása után azok a kísérleti állatok, amelyek *Penicillium glaucum*mal voltak kezelve, életben maradtak. Kutatási eredményeit a doktori értekezésében (1897) foglalta össze. Ez volt az első tudományos munka, ami a penészgombák terápiás hasznosításával foglalkozott, az orvostörténészek őt tartják a penészgombák mikrobaölő tulajdonságai felfedezőjének. A Pasteur Intézet nem fogadta el az értekezését, és kutatásainak eredményeit csak halála után ismerte el a francia Académie de Médecine. A szulfamidokhoz sorolt prontozolt 1932-ben fedezte fel Gerhard Domagk a munkatársaival. A gyógyszert 1935-ben vezették be a gyógyászatban, és a feltaláló 1939-ben részsült Nobel-díjban.

A legismertebb antibiotikumot, a penicillint 1928-ban fedezte fel Alexander Fleming (1881–1955), és most 90 éve, 1929-ben egy tudományos közleményben hozta nyilvánosságra a felfedezését. Fleming, mint orvostanhallgató, mindig sebész akart lenni, de 1906-ban ideiglenes állást vállalt Londonban a St. Mary's Hospitalban, a fertőző betegségek osztályán, csupán azért, hogy bekerüljön a kórház cellővő egyesületébe. Akkor még nem gondolta, hogy ebben az állásban 49 évig marad. A kórházi osztály vezetője akkoriban Almroth Wright híres tudós volt, és az ő irányítása alatt vált Fleming elismert bakteriológussá. 1928 augusztusában egy hónapos vakációra ment, és amikor szeptemberben visszatért, észrevette, hogy a laboratóriumban az asztalon hagyott baktériumtenyészetek közül az egyik penészgombával befertőződött, és hogy a gombatelep környezetében kipusztultak a baktériumok. Nyilvánvalóan valamilyen erőteljesen életellenes, azaz antibiotikus hatással rendelkező anyag

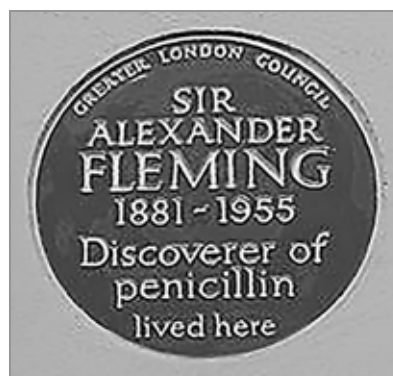
Fleming a laboratóriumban

szivárgott ki a gombatenyészetből, ezt nevezte el Fleming penicillinek. Több hónapon át tanulmányozta az új anyagot és kiderítette, hogy a penicillin számos súlyos betegség kórokozója ellen hatékony, nem zavarja a fehérvérsejtek működését, a szervezetre nincs mérgező hatása. A penicillin gyógyító tulajdonságait az oxfordi Howard Florey és Ernst Boris Chain, valamint Norman Heatley tanulmányozta. A munkacsoport 1940. május 25-én halálos adagú Streptococcus kórokozóval oltott be nyolc egeret, közülük négy penicillint is kapott. Másnapra mind a négy kezeletlen egér elpusztult, míg a penicillinnel kezelték tovább éltek. A kutatólaboratóriumban sikerült olyan mennyiségű penicillint előállítani, hogy hatását embereken is kipróbálhatták, négy beteget kezelték sikeresen penicillinnel. Florey levonta a következtetést, hogy laboratóriuma nem alkalmas nagyobb mennyiségű antibiotikum előállítására, ezért az Egyesült Államokba utazott, ahol megfelelő laboratóriumra és tudós partnerre talált, és sikerült harmincszor nagyobb penicillintermelést elérni. A penicillin kémiai struktúráját Dorothy Crowfoot Hodgkin határozta meg az 1940-es évek elején, lehetővé téve így a szer szintetikus előállítását. A brit gyógyszeripar is elkezdte a penicillin tömeges gyártását, és a D-napon (1944. június 6., a normandiai partraszállás megkezdésének napja) már annyi anyag állt rendelkezésre, hogy a szövetségesek összes katonájának kezelésére bőven elégségesnek bizonyult. A németek, a japánok és az olaszok nem rendelkeztek penicillinnel a fertőzések kezelésénél, ezért ezekben az országokban sokkal több amputált végtagú embert lehetett látni a háború utáni években. Fleming igen hamar felfedezte, hogy ha túl kis dózisban, vagy túl rövid ideig adják a szert, a baktériumok rezisztenssé válhatnak a penicillinnel szemben, ezért nagyon

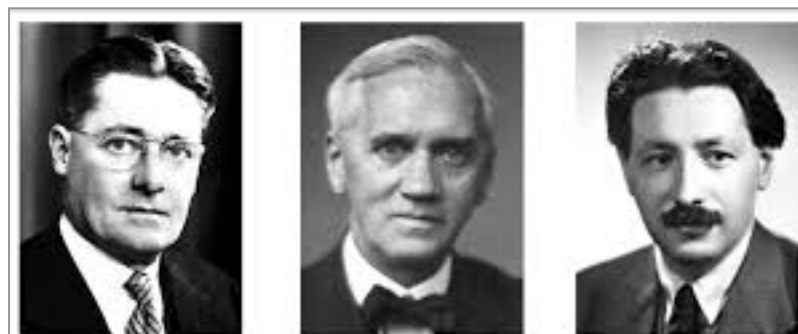
fontos, hogy csak indokolt esetben és előírás szerint használjanak antibiotikumot.

1945-ben Alexander Fleming, Howard Florey és Ernst Chain közösen kapta meg a Nobel-díjat a penicillin felfedezéséért. Az ügyért oly sokat tett Norman Heatley csak évtizedekkel később, 1990 októberében kapta az első elismerést, az oxfordi egyetem díszdoktorává avatták. A világhírű tudósról számos legenda szövődött. Az egyik szerint Fleming apja megmentette a fuldokló fiatal Winston Churchill életét, ezért a család vállalta az ifjú Fleming taníttatását. Egy másik szerint 1943-ban, amikor Churchill Tunéziában tüdőgyulladást kapott, penicillinnel gyógyították meg (valójában szulfonamidot kapott). Egyik történetnek sincs valóságalapja.

A penicillinnel megkezdődött az antibiotikumok fénykora. Napjainkban az ismert 8000 antibiotikus hatású anyag közül csupán 80-at használnak gyógyszerként. A legtöbb antibiotikum természetes anyagokon alapul, de sokat génmódosított, rekombináns baktériumokkal termeltetnek; másik nagy csoportjukat a szemisztetikus anyagok alkotják, amiket bevetésük előtt még vegyipari módszerekkel módosítanak, de nagyon elterjedtek a teljes mértékben vegyipari módszerekkel készült termékek is.

Emléktábla Flemming londoni házában

Sir Howard Florey

Sir Alexander Fleming

Ernst Boris Chain

Nobel-díjasok 1945-ben, a penicillin felfedezéséért

Sir A. Flemming átveszi V. Gustaf királytól a Nobel-díjat

Brittich Erzsébet

A FÁJDALOM FESTŐJE

Vízszintes: 1. Ki festette a mellékelt reprodukción látható képet? 11. Kérdőszócska 12. A második vége! 13. Abrak 15. Fluor vegyjele 16. **Vízsz. 1. férje, hazájának egyik leghíresebb festője** 20. Rudi, megkeverve 21. A Smaragdvárosban lakó nagy varázsló 22. Sír 23. **A festmény címe** 26. Igevégződés 27. Indíték 28. Rubidium, nitrogén és oxigén vj. 29. Kicsinyítő képző 30. Személyes névmás 31. **Vízsz. 1. feljegyzései szerint apai nagyszülei ebből a városból vándoroltak ki Németországba** 33. Méter 34. Amper rövid. 35. Hordómérték 37. Nagy robajjal megreped a jég a tavon 39. Mint vízsz. 33. 40. **Vízsz. 1. és 15. itt éltek és alkottak** 43. Deutérium vj. 44. Nyak közepe! 45. Római aprópénz 46. Szorító szerszám 48. Nagyobb edény 49. Társa, rövid. 51. **Vízsz. 1. ezen a nyelven levelezett fényképész barátjával, feljegyzéseket és verset is írt**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
11		12				13		14		15
16	17				18				19	
20					21			22		
23				24			25			↓
	26			27			28			
29			30		31	32				33
34		35		36		37			38	39
40	41				42		43		44	
45			46			47		48		
49		50		51			52			

Függőleges: 1. Szidó 2. Sugár jele 3. Erre a helyre tesz 4. Vissza: merev 5. Hordómérték (ék. h.) 6. Kálium vj. 7. Szóhelyettesítő kifejezés, névelővel 8. Havazni kezd! 9. Liter 10. Oxigén vj. 14. Hajók számára veszélyes háromszög az Atlanti-óceán észak-nyugati részén 15. Magas növény 17. Az egyik nyári hónap, románul 18. Fonásnál használt eszköz 19. Mint vízsz. 37. (ék. f.) 24. Kobalt vj. 25. Parajd román neve 29. Letétbe helyezett pénz hozadéka 30. Mi is, ti is, ... 32. Azonos mássalhangzók 35. Mértani tengely, románul 36. Vissza: Maros menti város Magyarországon 38. Évszak 41. ..., eső, ...! (gyermekdal) 42. Az..., attól az időtől fogva 47. Ugatni kezd! 50. Határozott névelő 52. Ittrium vj.

Decemberi keresztrejtvényünk megfejtése:

Vízszintes: 1. Chirilovici Nicolae 13. Arad 29. A Zazar hídjá 38. és 47. Nagybányai Művésztelep

Kövér Péter

TALÁLKOZÁS EGY ELLENŐRRREL, AVAGY MEGÉREZTE A VÉGEMET

PÁR KOMOLY GONDOLAT A NEGYVENÉVES HÁZASSÁGI ÉVFORDULÓNK ALKALMÁBÓL

Láttam a pillantásán, hogy észrevett. Vadász-ösztönétől hajtva kitágultak az orrlyukai, hegyezni kezdte a fülét, úgy indult utánam, hogy lecsapjon rám. Amennyire tehettem, menekültem, húzódtam el a látószögéből, mind hátrább és hátrább, elbújva a körülöttem állók között. Kegyetlen tekintetével vészesen követett, egyre közelítve, vagonról vagonra, míg el nem jutottunk az utolsóig, a negyvenedikig. Ott a csapda bezárult, a falhoz szorultam. Beletörődve elismertem, hogy elkapott. Megadtam magam. A hivatali közegek határozott mozdulatával emelte formasapkájához a kezét, hogy érvényt szerezzen az egyenruha hatalmának. Ijesztően kattogtatta a lyukasztóját, amitől az én lyukasztóm egész kicsike lett.

– Ellenőrzésre kérem felmutatni a jegygyűrűket!

Biztos volt a győzelmében, már előre élvezte a sikerét. Megint elkapott egy potyautast, egy bliccelőt, aki ingyen utazik az életben, és nem tudja bizonyítani a jogát hozzá.

– Na, hogy is állunk most? Hova utazik? Kivel utazik? Hol száll le? Mutassa a jegygyűrűjét!

Félszegen tébláboltam előtte, zavartan húztam az időt, mint aki mindjárt bepisil.

– Nem is tudom még pontosan, hol kell leszállni – dadogtam. – Céloom a D-pu., akarom mondani a Dili pályaudvar. És mit is akar még? Ja, igen. A jegygyűrűmet látni? Tessék! Itt van. Látja?

– De hiszen ez rendben van! Nem értem! Akkor bocsánat. De ha törvényesen utazik, akkor mi a francért bujkált előlem, könyörgöm?

– Miért, miért?! Hát nem veszi észre, hogy magán röhög az egész szerelvény? Maga engem akar bántani, egyöntetű, hogy ön egy tetű. Nézzen hátra! Ezek mind az én útítársaim, az én barátaim. Mind együtt megyünk, hogy megünnepeljük a negyvenedik házassági évfordulónkat. Nekem nemhogy jegyem van, de bérletem! Ők a házasságom tanúi. Ők voltak ott, szépen felöltözve, virágcsokrokkal, amikor ráírtam a füttyömet a menyasszony nevére, a diktátor fényképe alatt. Az anyakönyvvezető kérdezett valamit, pedig előre

tudta, hogy a válasz igen lesz. És a menyasszony a mennybe ment, és asszonyként tért vissza. Már akkor sejtette, hogy ez sorsdöntő pillanat az életben, amit verejtékével és a vérével kell, hogy megfizessen. Ha lehet, akkor ez utóbbit havi részletekben. Ők velünk utaznak az élet játék vasútján. Szeretjük ezt a játék vasutat, mert olyan, mint a női mell: gyerekeknek szánják, aztán az apukák játszanak vele. Már amikor kijöttünk az anyakönyv-vezetőségi gyűlésről, az egyik barátnő azt kérdezte a frissensült aramtól: „Hogy vagy?” „Köszönöm, megvagyok...” „Megvagy...? Az jó! Én is megleszek!” – utalt arra, hogy aki az első követ veti, az biztosan aggszűz. Esetleg vénlányanya! És adott nászajándékba egy „házi áldást”, ami néha ferdén csüng! ... Polgári esküvő volt. A miséről úgy jöttünk ki, mintha mi se történt volna.

– De miért kellett most bujkálni? – erősködött a kalauz.

– Dehogy bujkáltam – mondtam békülékenyen –, csak negyvenévenként megengedek magamnak egy viccet. Ez nem túl sűrű, nem igaz? És utána rögtön megkomolyodom. Én már ilyen vagyok, nem túl vicces. Végül is humor az, ha a saját károdon nevetni tudsz az esküvődön, és nem csapsz mindjárt a másik pofájába. Eredetileg szolid nevelést kaptam, nem értem, utána mi történhetett. De ne szívja mellre! Egyébként maga nős, jegygyűrű-ellenőr úr?

– Ó, már többszörösen – tolta hátra az egyen-sapkáját. – Ha összeadom mindet, még ha csak a sajátjaimat számolom, akkor is kijön egy pár évtized. Tudja, vasutasoknak, pilótáknak, hajóskapitányoknak mindig több családjá van. Ez szakmai ártalom. Azonkívül mindig újra felhasználtam a jegygyűrűt. Recycling! Jó, ugye? Próbálja ki! Viszszanézve rájöttem, hogy milyen hülye voltam tavaly. Ez valószínű, mint ahogyan az is, hogy most is hülye vagyok, de erre csak jövőre fogok rájönni. Az a baj, hogy nem hallgattam a jó szóra, és visszaeső lettem, amit beszámítanak a büntetésembe. Hallgatnom kellett volna. Mert, ha egy férfi hall-

gat, azt jelenti, hogy gondolkodik. Ha egy nő hallgat, akkor a gondolkodó leszarta a lapát nyelét, és olyan bajban van, mint a vegetáriánus a reinkarnációnál. Korábban másért szerettek a feleségeim. Mióta öregszen, megint másért van sikerem. Sikeres férj az, aki többet keres, mint amit a szíve hölgye el tud költeni. A fiatal nők átlagban másféppen osztályozzák a vén férjeket. Ha egy Trabantból száll ki, akkor egy elhízott vén zsírpacni. Ha egy sportkocsiból, akkor egy aranyos dundi Teddy bear, és ez így is marad, amíg fel nem találják a férj nélküli hozományt. A statisztika csal. A nyolcéves unoka azt kérdi a nyolcvanéves nagytától, hogy mit jelent az átlag a szerelemben. Hát, az azt jelenti, hogy te nyolc-, én meg nyolcvanéves vagyok. Az ugye nyolcvannyolc. Az átlaga, azaz a fele, az negyvennégy. A legjobb férfikor. De tudni te sem, én sem tudok! Tudd meg, korábban minden könnyebb volt. Én is! A Jóisten a maga képére formázta az mindenható nőt, aki nőnemű, habár sokszor visel nadrágot. A férfi pedig hímnemű, pedig papucsot visel... Meglepő, milyen meglepetést lehet szerezni egy hölgynek Halloweenkor egy tökkel. Hát még Valentin-napkor kettővel! ... És maga nem bánta meg? Azt mondják, mindegy, kit vesz el, öt év múlva úgysis megbánja.

– Hát, éppen ez az! Mert nem mindegy! – mondtam. – Mert, ha a szem nem fénylik, a szavak értelmüket veszítik. De ha a szem fénylik, az ajak nedves, az arc kipirul, és a lélegzet zihál, akkor jobb, ha vigyázol, mert grippás. Az életben csak egyszer találsz valakit, aki mindent átír, aki nélkül az egész nem egész (!), akinek a mosolya a világot jelenti. Ezt az igazi mosolyt meghódítani merni sokat megér. Kell hozzá az a bátorság, ami akkor születik, ha a vágy erősebb a félelemnél. Az igazi az, amikor azt, ami a szívedben van, szavakkal nem tudod kifejezni. A szeretet nem azt jelenti, hogy egyszerű, hanem azt, hogy megéri a küzdelmet. Lehetek akármilyen erős, ez a mosoly a gyengém. Rá gondolkodok anélkül, hogy utánagondoljak, és szeretnék az a döntés lenni, amit ő soha nem bán meg. Mert van valamije, ami másnak senkinek. A szívem. Adni kérés nélkül, venni birtoklás nélkül, tartani megkötés nélkül, megosztani feltételek nélkül. Amikor örömet szerez hűségessé lenni, érezni, amit mások nem látnak. A sors, ez a huncut tündér, addig keresztetzte útjainkat, amíg azok összegubancolódtak, és mindketten felismertük, hogy összetartozunk. Az ő sorsa meg az enyém párhuzamosan alakult, míg megegyeztünk egy találkozóban délután hatkor, a végtelenben. Mindenki életében van egy dátum,

ami az életét megváltoztatja. Az enyém negyven éve jött el (akkor láttam meg először az IQ-ját), és ez nagyobb csoda, mint amikor Mózes előtt szétnyílt a Vörös-tenger. Amikor eljött, az egész életemet láttam magunk előtt. Kicsit jobban megszerettem a tervezettnél. A leghőbb vágyam volt a leghőbb vágya lenni. Nyáron már jött a gólya. Si-etni kellett, mert... a gólyák ősszel elmennek Afrikába. Azt tettük, amit éreztünk. Vállalni kellett a tetteink következményét. És utána felnevelni! Az anyaságban az a legszebb, hogy a testeden kívül dobog a szíved. Két ember között a szeretet a szép pillanatokból él, a napfényes napokon, de az, ami összekovácsol, azok a közösen legyőzött borongós nehézségek. Egy csomó gordiuszi csomó. Egy csillag sem fénylik sötétség nélkül. ... Szeret, nem szeret? Ha egy virágnak csak a szirmaiba szeretsz bele nyáron, és nem figyelsz a gyökerére, nem tudod, mit tegyél ősszel. Amit a boldogságról és csalódásról tudok, azt attól tudom, akit szeretek. Egy varázslat!

– Hát, ha így van, akkor az más. Negyven év nagy idő! – mondta az ellenőr.

– Nekem mondja? Hát, tényleg nem kevés. Ha belegondolok, már egyre közelebből érzem a végemet. Ő ezt már régen mondta, mert már a menyasszonytáncnál érezte a végemet! ... A házasság előtti szex nem szerencsés, nem annyira az anyós miatt, de összegyűrődik a menyasszonyi ruha. Ilyenkor a vőlegény meghúzza az ágyékkötőféket, és rágja a körmét. Ezt nevezik körömágy-jelenetnek. Nem mondott rögtön igent. Először nemet mondott. És ha egy nő nemet mond, akkor úgy is gondolja. Egy kivétellel. Amikor nem gondolja úgy! Ezért aztán megismételtem az eredendő bűnt, mint Ádám a Paradicsomban. Megnősültem! Aztán Ádám egy szép napon arra ébredt, hogy Éva vakargatja az oldalát. „Mit csinálsz, Viscuskám? Á, semmit, csak számolom az oldalbordáid. Nehogy Éváról Évára jobban belelendülj!” Tudott a Bibliából, hogy Éva két dologért haragszik. A minden(ség)ért és a semmi(ség)ért, mert vagy van férje (Ádám), és nem akarja, vagy nincs férje (Ádám), és akarja! Logikusan levezethető, hogy az első nő, aki vétkezett, Éva volt. Másodiknak meg az összes többi. ... Az esküvőnk másnapján aztán eszembe jutott, hogy elfelejtettem a legénybúcsút. Feleségi és anyósi jóváhagyással engedélyezték, hogy vasárnap reggel ihassak egyet a barátaimmal. „És mit csinálunk utána, ha megjöttél? Utána? Utána hétfő van!” ... A házasság egy törekeny dolog, már önmagában válóok, és a válásban rendszerint hibásak mind a... hárman.

Egy szerződés arról, hogy nem mondják meg a társnak, ki tetszik nekik még. Nagyon veszélyes dolognak kell lennie, mert Amerikában egy fegyverviselési engedélyhez nem kell tanú, míg a házassághoz kettő. Mi viszont hosszú ideig boldogan éltünk, míg össze nem házasodtunk. Ehhez volt két tanúnk, hogy le ne tagadhassuk. Elmondhatom, hogy boldog házasságunk volt. Elcsavarta a fejemet, úgy 180 fokkal. A bajok az esküvő után jöttek. Bele kellett törődnöm, hogy bár minden nap ágyba kapom a reggelit, de mindig ugyanaz hozza. Rátaláltam az igazira, akit életem végéig idegesíthetek, végül is kell valaki, aki feláldozza magát és legszebb éveit értem, azt is megmondja, hogy úgy horkolok, mint egy ló. „Ugye, nincs nagy lófejem?” – szokta kérdezni. „Á, dehogyis,

Kincsem(!).” ... Bizonyos szabályokat be kell tartani. A férfi a főnök látszatra, végül is egy angyalnak csak szárnya van, míg egy ördögnek farka! Ha tévedsz, azonnal ismerd el! Ha igazad van, azonnal fogd be a szád! Tudni kell, ki mondja meg a tutit, ki fújja a passzátszelet. ... Végig arról az intervallumról beszéltem, ami az „...én is téged” és „...te is nekem” között eltelik. Ahogy megy le a nap, úgy nő az éveink árnyéka, és szomorú, ha az, akitől a legszebb emlékeid vannak, maga is emlékké válik. ... Amikor ikerunokáink az első lépéseiket tették, és megdicsőült arccal botladoztak a nagymamától a nagytatáig, majd vissza, akkor azt mondta nekem: „úgy látszik, nem csináltunk mindent rosszul!” „aki halandó, csak halandót szeret-het halhatatlanul.” (József Attila: *Keltezetlen töredék*)

Kocsik Krisztina

ÉLJEN!

Nagy nap virradt Dobfalván. Ma volt a napja, amikor hivatalosan átadták a kukásautót, melyet mélyen tisztelt és nagyra becsült polgármesterük szerzett.

A falu főterén már gyülekeztek kicsik és nagyok, mind nagyon kíváncsiak voltak a kukásautóra, mivel nagy részük még sosem látott ilyet. A tér központi helyén színpadot állítottak, melyet körös-körül a nagy melegtől már kissé megfáradt vadvirágok díszítettek. A színpaddal szemben, a tér másik oldalán egy hatalmas sátor állt, alatta padok és asztalok a közönség számára. A sátor mellett hatalmas bográcsokban főtt a marha- és birkapörkölt, ritka finom falatok, melyet a polgármester készíttetett az ünneplő embereknek. Néhány hordó bort is csapra vertek, szintén a falu első embere rendelkezése alapján. A falu költségvetése elbírtá ezt is.

Az emberek félkörbe csoportosultak a színpad előtt, és várták mélyen tisztelt és nagyra becsült polgármesterüket. Egyszer aztán hatalmas dudálásra lettek figyelmesek. Nagy robajjal begördült a színpad előtti térre a sárga kukásautó, melyet szintén mezei virágokkal díszítettek, melyek tökéletesen illettek az autóhoz, ugyanis úgy lógtak már rajta, mint a szemét. A kukásautó hátulján, egyik oldalon a mélyen tisztelt és nagyra becsült polgármester kapaszkodott, a másik oldalon a szomszéd kisváros polgármestere, akitől az autót

kapták. Amint az autó megállt, a mélyen tisztelt és nagyra becsült polgármester odament a legkisebb gyerekekhez, akik szájtátva figyelték a nagy autóról leugrott nagy embert, felkapta a legkisebbet az ölébe, csókot nyomott a homlokára, majd visszahelyezte a többiek közé. A megszeppent kislánynak sírásra görbült a szája, ám szüleit majd' szétvetette a büszkeség, hogy a mélyen tisztelt és nagyra becsült polgármester épp az ő gyermeküket csókolta homlokán. Mindig is érezték, hogy ez a gyermek sokra viszi majd, és ez most bebizonyosodni látszott.

Miután a két polgármester felment a színpadra, gyerekek végtelen sora vonult fel egyenként a színpadra, hogy verset szavaljon a mélyen tisztelt és nagyra becsült polgármesternek, majd virágcsokrokat nyújtsanak át neki hálájuk jeléül, amiért kukásautót szerzett a falunak. Az emberek úgy kókadoztak a napon a színpad előtt, mint az ezt díszíteni hivatott mezei virágok, ám senki sem mert a hűvösbe vonulni, mivel nem akarták, hogy a mélyen tisztelt és nagyra becsült polgármester azt gondolja, hogy ők még ennyi áldozatra sem képesek az áldott ember kedvéért. Hatalmas kő esett le mindenki szívéből, mikor a gyerekek végre abbahagyták a szavalást, ám nem is sejtették, hogy a java még csak akkor kezdődött. A két polgármester másfél órán át zengett ódákat hol a saját, hol a másik jótetteiről, végeláthatatlanul

dicsérték egymást, melyet nagy öleléssel és hatalmas csókokkal zártak le. Ekkor a tömeg már féláljultan vonult a sátor alá, de az ételre és italra még mindig várniuk kellett. A mélyen tisztelt és nagyra becsült polgármester felült a kukásautó vezetőfülkéjébe, majd a gyerekek felkapaszkodtak az autóra, ki hol érte, és dudaszó kíséretében megkerülték a falut. Tették ezt mindaddig, amíg vállalkozó kedvű és kíváncsi gyermekek akadtak, akik felkapaszkodtak az autóra.

A sok falusi gyomra igen korgott már, mire a kocsikázás befejeződött, és végre a mélyen tisztelt és nagyra becsült polgármester megnyitotta a várva várt mulatságot. Rezesbanda kísérte a kukásautót, amint visszavonult a garázsba, rajta a két polgármesterrel, akik szintén visszavonultak, mert nem akartak a pórnéppel keveredve mulatni. Hajnalig tartó mulatozás kezdődött, az emberek nem mentek haza, amíg a pörkölt és a bor el nem fogyott.

Mindenki örült az új kukásautónak, amire addig nem volt szükség, igaz, azóta sem. De nekik volt egy.

Csotó Nagy Mária

TÓ SZELFI

Bemutakozom. 1875-ben születtem egy felhőszakadás nyomán. Egy vízer bedöntött egy sóhegyet önnön vizét elzárva, és zutty, világra jöttem.

Allítólag az alakom egy kiterített medvebőrre emlékeztet. Ehhez képest sok embert vonzok ide lassan másfél évszázada, főleg mivel gyógyítgatom őket. Tudjátok, heliotermikus vagyok, Európa egyetlen ilyen jellegű sóstava. Lehetőségeimre először Sófalvi Illyés Lajos földbirtokos figyelt fel. Nomen est omen. Távoli tó-rokonaim a sógoroknál, Salzkammergutban, lehet, hogy szebbek, de egész évben dideregnek, s tele vannak édesvízi halakkal. A só főleg a körülöttük levő hegyek mélyén rejtőzik. Bad Ischlben mesélik, hogy annak idején Zsófia főhercegné egy terméketlenség elleni sós iszapfürdős kúrán vett részt, és a kezelés annyira jól sikerült, hogy két éven belül életet adott első gyermekének, a későbbi Ferenc József császárnak, akit két fiútestvér is követett. Ők hárman lettek a sóhercegek, legalábbis a köznyelv szerint, Salzkammergut tiszteletére.

Most itt is „tél van és csend és hó”, ahogy Vörösmarty írta a forradalom leverése után, de júliusban, augusztusban élem az életem, a természetes napelemeim jól működnek, és várom a vendégeket. Só, ami só, jönnek is mindenfelől. Még Brüsszelbe is eljutott a hírem. Suttogják, hogy egy öregúr, aki készül nyugdíjba vonulni, ide akar jönni kezeltetni az isiászát, no meg pótolni a hiányosságait vidékünk történelmét illetően.

Mert figyelek én, hallgatózom is a felszínen, hogy elüssem az időt... Nemrég mesélte egy fiatalember, hogy kisgyerekként édesanyja azt

mondta neki, mielőtt fürödni készült az Oltban, hogy „hallod-e, ha meg találod nyuvasztani magad, nekem ne gyere haza.” Itt ez nem fordulhat elő, hisz csak lebegned kell. Mielőtt szavamon fognátok, bevallom, hogy egyszer mégis megtörtént, mármint a nyuvasztás. Egy látogató túl sokat ivott, gondolom tequilát. Ugye, azt szertartásosan úgy kell inni, hogy közben lefetyeled a sót, nyalod a citromot. Ő belőlem akarta ezt beszerezni, viszont citrom helyett fűbe, azaz iszapba harapott a széleken. Lehet, hogy egy kis mocsárgázt is be-szippantott. Én meg őt.

Bevallom, néha fenéken billentek egy-egy fürdőzőt természetes súlyommal, hogy alig tud úszó pózba visszakanyarodni. Például, amikor hiába szól a kis csengő, hogy délben hagyjanak üledni három órát, ők csak hurrognak, és csónakkal kell körbejárni az elkerített részeket, hogy finoman rávegyék őket a távozásra. Manapság igen sok a sóher, nem akarnak délután külön belépőt fizetni. Szerencsére maradhatnak az emberek a stégen ebben a szünetben, még vadkacsák röptében is gyönyörködhetnek, de csak a túlparton, mert bennem ugyan nem marad meg se halacska sem egyebek.

Ennek dacára biztos vagyok a dolgomban. Ismeritek a mesét a királyról, akinek három lánya volt? Sokan legyezgették a hiúságát. Ezt a lányaitól is elvárta. Meg is kérdezte őket, mennyire szeretik az apjukat. A legidősebb a szeretetét a kék ég végtelenségéhez és a színarany tisztaságához hasonlította. A középső az óceánhoz és a kincstár drágaköveihez.

A legkisebb – és most figyeljetelek – azt válaszolta, hogy pontosan úgy szereti az apját, mint a sót. És ő lett a nyerő. Kicsit később, első haragja után, amikor színarany edényekkel terítették neki, de sőtlanul ízetlen volt az étel, az apja megértette, hogy a só, legyen bár közönséges és olcsó, aranynál, drágakőnél is fontosabb az embernek.

És nekem van, nem is akármennyi. Úgy hatvanezer tonna.

A felszíntől lefelé növekszik a hőmérsékletem. Felmelegedésemet a Nap melege okozza. A folyamatosan belém ömlő patak és az éves csapadék édesvíz rétege a sós víz felületén megakadályozza kihűlésemet. A kisebb sűrűségű édesvíz üveghatást hoz létre. Ugye, elég korszerűen magyaráztam el működésem matuzsálemi korom ellenére?

Kedves Látogatók! Hőmérsékletem az elmúlt évtizedek során csökkent a folytonos fürdőzés miatt, ezért ne vegyétek rossz néven szigorúságomat a fogadóórákat illetően.

Azt rebesgetik, hogy még körülbelül kétszáz évig létezem. Amikor eljön majd a búcsúzás ideje, egy nagy sóhajt fogtok hallani ott, a hegyek között.

Addig is, boldog új esztendő kívánok. Kucorogjatok sókamrákba télvíz idején, nyáron meg gyertek, amíg lehet.

Grosz László

VÉNÜLŐ PAPUCSFÉRJ

már ráncos lettem, öregebb,
de megmaradtam ölebed,
lesem szavad-mozdulatod –
hálapuszit koldulhatok?!

Itt állok az udvarszélen,
Remek kint lenni most, télen,
Szemem szénből, orrom répa,
Cinke, veréb rám száll néha,
Havas tájat kell figyelnem,
A hidegben jó a kedvem,
S ha a Naptól szűnnek fagyok,
Lassacskán majd elolvadok,
Csak a remény marad nekem:
Jövőre is feléledek!

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A Szövetség nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumában nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, áprilisi számunk lapzárta március 25.; a megjelenést április 20-ra tervezzük.

Köszönjük

a Balogh-Kárpáti család,
ft. Blénesi Róbert, Borzák István,
Budai Tibor, Czeglédi Judit,
Erdélyi Ildikó, Henőiu Jolán,
Ille Györgyi, Koreck Aladár,
Markovity Radmila,
Molnár Magda, Nádasdy Árpád,
Perneki-Simonsits István,
Pethő Miklós, Sajti Éva,
Szanda László (Rural Service KFT),
Tácsi Erika

nagylelkű támogatását.

Szövetség

Aradi Kulturális Szemle
XXIII. évfolyam, 1. (128.) szám

Kiadja:

Alma Mater Alapítvány, Arad

Web: www.almamaterarad.ro

Bankszámlaszámok:

RON: RO26 BRDE 0205 V018 6677 0200
EUR: RO96 BRDE 0205 V019 7886 0200
USD: RO20 BRDE 0205 V020 2403 0200
HUF: RO71 BRDE 0205 V032 8983 0200

Postacím:

310085 Arad

Str. Vârful cu dor nr. 22

Tel: +40/740-955132

+40/257-281140

E-mail: juhaszbela50@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő:

Juhász Béla

Szerkesztőbizottság:

Fekete Réka, Kocsik Krisztina, Matekovits
Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter,
Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka,
Kurunczi Ferenc, Szilvágyi Zolt,
Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés: Allerhand István

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Kettő Groza János,
Móré-Sághi Annamária

Címlapon: A felújított aradi Kultúrpalota épülete (Kurunczi Ferenc felvétele)

A hátsó borítón: Égetik a telet Mohácson (Juhász Béla felvétele)

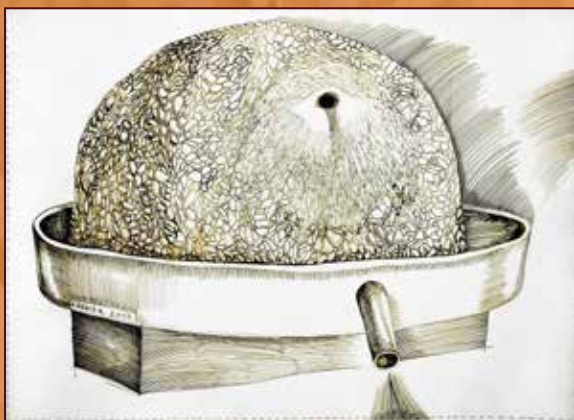
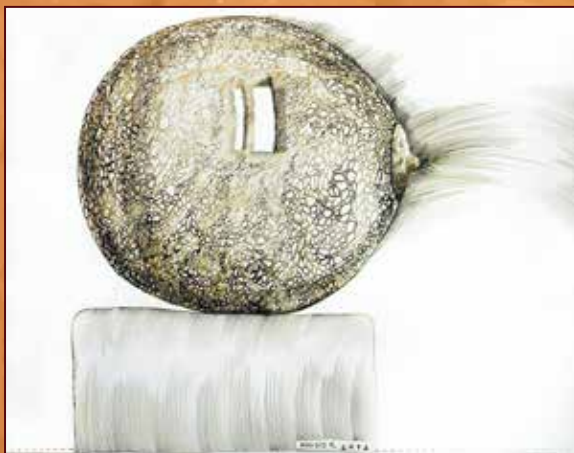
A terjesztésben együttműködnek:

Almási Vince, Bartók Mária, Britrich
Erzsébet, Czeglédi Judit, Erdélyi Ildikó,
Gnandt János, Jerger Orsolya, Koreck
Aladár, Kori Edina, Molnár Andrea,
Piroska István, Szilvágyi Sándor, Tóth
Hajnalka, Tóthpál Renáta, Vágási Márta,
Zilahy András

Olaszóink a Szövétneket megtalálják a Jelen könyvesboltban, az egykori Tulipán melletti Souvenir Arad üzletben, valamint egyházaiknál és terjesztőiknél.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

KOCSIS RUDOLF TUSRAJZAI

Nagy László
TÚZ

Tűz,
te gyönyörű,
dobogó, csillag-erejű
te fűtsd be a mozdonyt halálra,
hajszold, hogy fekete magánya
ne legyen néki teher,
tűz,
te gyönyörű,
ihlet, mindenség-gyökerű,
virágozz a vérző madárban,
égesd, hogy a sorsot kimondja,
nem a hamuvá izzó csontja,
virrasztó igéje kell,
tűz,
te gyönyörű,
jegeken győztes-örömű,
ne túrd, hogy vénhedjünk sorra
lélekben szakállasodva,
húlve latoló józanságban,
ahol áru és árulás van,
öltöztess tündér-pirosba,
röptess az örök tilosba,
jéghegyek fölé piros bálba,
ifjúság királya,
tűz!

